

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	268
Land:	Somalia.
Kilde:	Migrationsverket.
Titel:	Landprofil – Somalia.
Udgivet:	11. januar 2010.
Optaget på baggrundsmaterialet:	25. februar 2010.

Landprofil - Somalia

11 januari 2010

Innehållsförteckning

1. Situationen i landet	5
1.1 Den politiska bakgrunden	5
1.1.1 Centrala aktörer i södra och centrala Somalia.....	5
1.1.2 Den politiska situationen.....	6
1.2 Säkerhetssituationen	8
1.3 Mänskliga rättigheter – särskilda problemområden.....	10
1.3.1 Klanskydd	10
1.3.2 Minoritetsgrupper	12
1.3.3 Yttrandefrihet.....	14
1.3.4 Hotbild vid blandäktenskap	15
1.3.5 Kvinnor	16
1.3.6 Situationen för barn.....	17
1.3.7 Könstymning	18
1.3.8 Internflyktingar	19
1.3.9 Sjukvård	20
2. Familjerätt och andra civilrättsliga förhållanden.....	22
2.1 Äktenskap och skilsmässa.....	22
2.1.1 Äktenskapets ingående.....	22
2.1.2 Vigsel	26
2.1.3 Bröllopsfest (aros).....	28
2.1.4 Blandäktenskap	28
2.1.5 Muslimska äktenskap i Kenya	29
2.1.6 Skilsmässa.....	30
2.2 Barn - vårdnad och adoption m.m.....	32
2.2.1 Myndighetsålder	33
2.2.2 Vårdnad.....	33
2.2.2.1 Vårdnad vid skilsmässa.....	34
2.2.2.2 Vårdnad för barn födda utanför äktenskapet.....	35
2.2.2.3 Vårdnad när en av föräldrarna avlider eller försvinner	35
2.2.3 Korsasho och adoption.....	35
2.2.4 Föräldralösa barn	38
2.3 Äldreomsorg	38
3. Medborgarskap	39
4. Identitetshandlingar m.m.	39
4.1 Inledning	39
4.2 Identitetshandlingar och annan dokumentation	40
4.3 Pass	40
4.3.1 Pass utfärdade före 1991	40
4.4 Somaliska handlingars bevisvärde	41
5. Ansökan om asyl	41
6. Ansökan om uppehållstillstånd.....	41
6.1 Allmänt om somaliers ansökan om uppehållstillstånd.....	41

6.1.1 Inlämningsställe	41
7. Ansökan om medborgarskap	42
7.1 Allmänt om prövning av medborgarskapsärenden rörande somalier.....	42
7.1.2 Bedömning.....	42
8. Återvändande	42
8.1 Resa och resehandling.....	42
8.2 Återetableringsstöd	43
9. Källförteckning	43
10. Bilagor	49
10.1 Karta över Somalia	49
10.2 Klankartor i Lifos.....	50

Om detta dokument

Denna landprofil har tagits fram av Migrationsverket för att fungera som ett stöd vid handläggning av ärenden enligt utlännings- och medborgarskapslagstiftningen. Presentationen gör inte anspråk på att vara fullständig. Ansökningar ska alltid prövas individuellt och det bör betonas att det inte är givet att svar går att finna i landprofilen.

1. Situationen i landet

Somalia kan delas in i tre geografiska områden – Somaliland, Puntland respektive södra och centrala Somalia. Fokus för landinformationen i detta dokument ligger på situationen i södra och centrala Somalia varifrån huvudparten av de som ansöker om uppehållstillstånd i Sverige uppger sig komma.

1.1 Den politiska bakgrunden

1.1.1 Centrala aktörer i södra och centrala Somalia

Somalia har sedan Siad Barres fall 1991 saknat central regering. Den senaste fredsprocessen tar sitt avstamp i Kenya 2004 då Transitional Federal Government (TFG) och Transitional Federal Parliament (TFP) bildades. I Djibouti juni 2008 slöts en överenskommelse med delar av oppositionella Alliance for Re-Liberation of Somalia (ARS). I och med överenskommelsen med TFG splittrades ARS i ARS-D, den del som undertecknat överenskommelsen med TFG, och ARS-A, Asmarafalangen som motsatte sig överenskommelsen. I januari 2009 valdes ledaren för ARS-D, Sheikh Sharif Sheikh Ahmed, till ny president som bildade en ny regering.

I februari 2007 beslutade FN:s säkerhetsråd enhälligt att godkänna utplacering av fredsbevarande styrkor från Afrikanska Unionen (AMISOM). AMISOM planerades initialt till en styrka av 8 000 man och hittills har 5 000 utplacerats.¹ AMISOM:s främsta uppgift är att skydda TFG så att de kan fungera i sin roll i Mogadishu.²

TFG ingick i juni 2009 ett samarbetsavtal med Ahlu Sunna Waljamaa (ASWJ)³. ASWJ, som har sin grund i sufismen, började strida i Galguduud i december 2008 och har stöd från Etiopien. Gruppen har två grenar. Den ena grenen finns främst i centrala Somalia. Den andra grenen av ASWJ består av forna krigsherrar och finns i Gedo, Bay och Bakool.⁴

Den väpnade oppositionen utgörs av flera olika grupperingar. ARS-A utgör tillsammans med Ras Kambooni, Jabatul Islam och Canole alliansen Hizbal Islam som bildades i januari 2009.⁵ Alliansen har enats i sitt motstånd till

¹ Home Office UK Border Agency, Country of Origin Information Report Somalia, 21 juli 2009, punkt 8.35 (Lifosdok 21220)

IRIN, Analysis: Who is fighting whom in Somalia, 2009-09-02

<http://www.irinnews.org/Report.aspx?ReportId=85970>

² United Nations Security Council, Resolution 1744 (2007), 21 februari 2007

<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N07/245/31/PDF/N0724531.pdf?OpenElement>

³ Sveriges ambassad i Nairobi, Somalia i slutet av juli månad 2009, 2009-07-30, (Lifosdok 21432)

⁴ IRIN, Analysis: Who is fighting whom in Somalia, 2009-09-02 (Lifosdok 21445)

⁵ The Long War Journal, Somalia's Shabaab Hizbul Islam seek merger, 25 juli 2009

http://www.longwarjournal.org/archives/2009/07/somalias_shabaab_hiz.php

president Sheikh Ahmed men det har rapporterats om motsättningar och även strider mellan grupperingarna i Hizbal Islam.⁶

Al Shabaab var ursprungligen Islamska domstolarnas (UIC) ungdomsrörelse. Etiopierna gick i december 2006 in i Somalia och körde ut UIC som då hade makten i stora delar av södra och centrala Somalia. Efter etiopiernas intåg tog Al Shabaab ledningen i det väpnade motståndet mot Etiopiens närvaro och bröt med ARS.⁷ Brytningen med UIC handlade bland annat om Al Shabaabs mer internationella inriktning med bland annat målet att bilda en islamistisk stat på Afrikas Horn samt att bekämpa andra inriktningar av islam än den salafi-wahabistiska. Al Shabaab består dels av grupperingar som är hängivna gruppens ideologi och dels av grupperingar som är med på grund av möjligheten till makt och ekonomisk vinning. Ideologiskt vill Al Shabaab förändra de lokala sociala strukturerna och bortse från traditionell klanstruktur. Al Shabaab består av personer från alla klaner och minoritetsgrupper.⁸

Klaner är fortfarande politiska aktörer. I exempelvis den norra delen av regionen Mudug styr klanadministrationer från hawiye – habr gedirklanerna ayr och saad.⁹ Klanaspekten finns även i andra grupperingar som har sin bas i en viss klan utan att grupperingen för den skull företräder klanen som sådan. Exempelvis inom alliansen Hizbal Islam har ARS-A och Jabatul Islam sin bas i hawiye – habr gedir – ayr och Ras Kambooni har sin bas i darod – ogaden och darod – majerteen.¹⁰

1.1.2 Den politiska situationen

Den politiska bilden är komplex. Å ena sidan står TFG, med stöd framförallt av AMISOM och det internationella samfundet och å den andra sidan finns den väpnade oppositionen främst bestående av Al Shabaab och Hizbal Islam. Den väpnade oppositionen enas i sitt motstånd mot TFG, president Sheikh Sharif Sheikh Ahmed och AMISOM:s trupper på somalisk mark men det förekommer också meningsskiljaktigheter och stridigheter mellan de oppositionella grupperingarna om makten såväl i som utanför Mogadishu. Inte heller skiljelinjen mellan den väpnade oppositionen och TFG är knivskarp. Våren 2009 bytte den forne krigsherren Sheik Yusuf Mohamed Siyad "Indhaade" sida mellan Hizbal Islam och TFG ett antal gånger¹¹. TFG

⁶ Landinfo, Temanotat: Sör-Somalia: Sikkerhetssituasjonen, 16 juni 2009, sid 7ff (Lifosdok 20980)

Migrationsverket, Somalia Klanskydd Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, 2009-04-03, sid 28 (Lifosdok 20642)

⁷ Totalförsvarets forskningsinstitut FOI, Islamist Networks in Somalia, 2008-11-01, sid 13 (Lifosdok 21041)

⁸ Institute for Security Studies (ISS), Somalia: Understanding Al Shabaab, 2009-06-03 (Lifosdok 21052)

Migrationsverket, Somalia Klanskydd Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, sid 24 (Lifosdok 20642)

⁹ Landinfo Utländingsförvaltningens fagenhet for landinformasjon, Temanotat: Sör-Somalia: Sikkerhetssituasjonen, 16 juni 2009, sid 13 (Lifosdok 20980)

¹⁰ Landinfo Utländingsförvaltningens fagenhet for landinformasjon, Respons Somalia: Vaepnede grupper og rekruttering, 16 juni 2009 (Lifosdok 20978)

¹¹ Landinfo Utländingsförvaltningens fagenhet for landinformasjon, Temanotat: Sör-Somalia: Sikkerhetssituasjonen, 16 juni 2009, sid 13 (Lifosdok 20980)

är svagt och president Ahmed har inte i någon större utsträckning lyckats i sina försök att inkludera den väpnade oppositionen i fredsprocessen. TFG har under president Ahmed varit under hård press säkerhetsmässigt och inte uttalat någon klar politisk agenda.

Det finns bland somalierna en motvilja mot utländska styrkor i Somalia. Den väpnade oppositionen enades under etiopiernas närvaro från december 2006 till januari 2009 just i motståndet mot deras närvaro. Efter att etiopierna dragit sig tillbaka har motviljan mot utländska styrkor i stället vänt sig mot AMISOM:s styrkor i Mogadishu.¹²

I södra och centrala Somalia utanför Mogadishu har TFG endast mycket begränsat inflytande. Visst inflytande finns genom presidentens klan hawiye – abgal i abgaldominerade områden samt i viss utsträckning i samverkan med andra klaner, till exempel med hawadleklanen i Beletweyne. Al Shabaab och Hizbal Islam kontrollerar stora delar av övriga södra och centrala Somalia. Al Shabaab har ett starkt fäste i Bay, Bakool och halva Gedo liksom i Kismayo.¹³ Den politiska kartan är inte konstant och vem som har inflytande liksom hur stort inflytande denne har varierar och kräver kontinuerlig uppdatering.

Puntland

Puntland utropade sig autonomt 1998. Tanken var att Puntland skulle vara en federal stat i ett framtida federalt, enat Somalia.¹⁴ Sedan bildandet 1998 har Puntland genomfört fyra presidentval. Det finns en betydande islamistisk opposition och skulle ett system med ”en person – en röst” införas skulle förmodligen maktinnehavet se annorlunda ut. Puntlands politik har mer och mer en inriktning mot självständighet vilket bland annat manifesteras i den nya konstitutionen som provisoriskt trätt i kraft.¹⁵

Somaliland

Somaliland har utropat sin självständighet men är inte internationellt erkänt. Sedan självständighetsförklaringen har val hållits, en konstitution och lagar antagits och myndigheter bildats.

Under 2009 har det politiska läget i Somaliland blivit spänt i och med att det planerade presidentvalet som skulle ha hållits i april 2008 flerfaldiga gånger har skjutits upp. Sittande president Riyale anger organisatoriska orsaker till dröjsmålet, men Somaliland har hållit val tidigare med mindre resurser än vad som är för handen nu.¹⁶ Det handlar snarare om en förhål-

¹² Landinfo Utländingsförvaltningens fagenhet for landinformasjon, Temanotat: Sör-Somalia: Sikkerhetssituasjonen, 16 juni 2009, sid 6ff (Lifosdok 20980)

¹³ Migrationsverket, Somalia – nulägesbeskrivning, 2009-09-21 (Lifosdok 21489) samt Garowe Online, Somalia: Al Shabaab seize control of Kismayo after battle, 2009-10-01 http://www.garoweonline.com/artman2/publish/Somalia_27/Somalia_Al_Shabaab_seizes_control_of_Kismayo_after_battle.shtml

¹⁴ Sveriges ambassad i Nairboi, Den nya somaliska staten Puntland – framsteg, förväntningar och problem, 1998-10-15 (Lifosdok 2855)

¹⁵ International Crisis Group, Somalia: The Trouble with Puntland, 2009-08-12, sid 8ff (Lifosdok 21318)

¹⁶ Human Rights Watch, Somaliland ”Hostage to Peace” Threats to Human Rights and Democracy in Somaliland, 2009-07-30, sid 2ff (Lifosdok 21311)

ning av valet till en för president Riyale mer gynnsam tidpunkt att vinna valet.

1.2 Säkerhetssituationen

TFG:s tre styrkor - säkerhetstjänsten, armén och polisen - ska slås ihop med återstoden av UIC:s styrka till en gemensam militär styrka. Ledarna inom respektive styrka vill behålla sitt inflytande och även om skillnaderna mellan de olika styrkorna kvarstår är de inte längre lika iögonfallande. De olika styrkorna agerar i princip autonomt då kommandokedjan bryts vid majors grad, lägre ned i hierarkin är läget kaotiskt.¹⁷

Al Shabaab leds av Ahmed Abdi Godane (som också kallas Sheikh Abu Zubeyr) och som till sitt förfogande har ett råd (shura) om tio personer med ansvar för olika områden. Al Shabaab är uppdelat i celler med ansvar för olika geografiska områden med en befälhavare över varje geografiskt område. Det finns också grenar av organisationen. Jaysh Al-Usra är den militära grenen medan Jaysh Al-Hesbah handhar lag, ordning och moral. Mukhtar Robow (Abu Mansour) leder Al Shabaab i regionerna Bay och Bakool och i Mogadishu leds organisationen av Sheikh Ali Fidow och tre andra befälhavare. I Juba-regionerna är Hassan Al Turki ledare. Al Turki har tidigare varit ledare inom Al Shabaab men är nu ledare för Ras Kambooni. Al Turki har dock fortfarande visst inflytande i Al Shabaab. Varje befälhavare i Al Shabaab kan driva sin egen militära strategi och sköta administrationen över erövrade områden oberoende av andra celler inom Al Shabaab.¹⁸ Al Shabaabs ideologiskt övertygade kärna inrättar sig i organisationens beslutskedja. De som av mer opportunistiska skäl slåss med Al Shabaab inrättar sig inte alltid i kommandoordningen.¹⁹

Al Shabaab och Hizbal Islam kontrollerar större delen av södra och centrala Somalia utanför Mogadishu.²⁰ I regionerna Galguduud och Mudug finns områden som styrs av klanadministration eller TFG-allierade ASWJ. Detta utesluter inte att det finns fickor med den väpnade oppositionen.²¹ Kartan över vem som kontrollerar vilket område är i ständig förändring och måste följas kontinuerligt. Under 2009 har säkerhetsläget försämrats i och med att strider om makten bryter ut mellan TFG och dess allierade å ena sidan och den väpnade oppositionen, främst Al Shabaab och Hizbal Islam, å den andra. Civila i områden som drabbas av konflikt är utsatta för övergrepp, könsbaserat våld, olagliga arresteringar och kvarhållanden. I områden som kontrolleras av Al Shabaab verkställs avrättningar och stympningar enligt

¹⁷ Migrationsverket, Somalia – nulägesbeskrivning, 2009-09-21 (Lifosdok 21489)

¹⁸ Institute for Security Studies (ISS), Somalia: Understanding Al Shabaab, 2009-06-03 (Lifosdok 21052)

Migrationsverket, Somalia – nulägesbeskrivning, 2009-09-21 (Lifosdok 21489)

¹⁹ Enough, Menkhaus, Ken, A Country in Peril, a Policy Nightmare, September 2008, sid 5 – 7 (Lifosdok 19467)

²⁰ Landinfo Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon, Temanotat: Sør-Somalia: Sikkerhetssituasjonen, 16 juni 2009, sid 6 - 9 (Lifosdok 20980)

²¹ Migrationsverket, Somalia Klanskydd Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, 2009-04-03, sid 30 (Lifosdok 20642)

Migrationsverket, Somalia – nulägesbeskrivning, 2009-09-21 (Lifosdok 21489)

sharia.²² En följd av de stränga straffen är att kriminaliteten minskat i områden som kontrolleras av Al Shabaab och Hizbal Islam.²³

I Mogadishu kontrollerar TFG presidentpalatset Villa Somalia, K4, flygplatsen och hamnen. Övriga delar av staden är uppdelad i olika områden (fiefdoms) som innehas av olika makthavare. En del områden hålls av Hizbal Islam och Al Shabaab, i andra verkar så kallade moryans (banditer). Såväl TFG som Hizbal Islam och Al Shabaab kan ta över ett större område men har svårigheter att hålla det över tid.²⁴ Säkerhetssituationen i staden var i början av 2009 den lugnaste på många år. Den 7 maj 2009 bröt nya hårda strider ut i staden vilka kulminerade under första halvan av juli månad då Hizbal Islam och Al Shabaab i en fullskalig attack mot viktiga positioner försökte driva bort TFG. TFG kunde den 12 juli samma år med stöd av AMISOM slå tillbaka och behålla kontrollen över Villa Somalia. Stridigheterna i Mogadishu har dock fortsatt på i princip daglig basis med ungefär 20 till 50 döda per vecka. De flesta döda är stridande men civilbefolkningen fortsätter att dödas i korseld, i attacker med artilleri med lång räckvidd och granater. Under perioden maj – september 2009 har ca 255 000 människor lämnat Mogadishu för att bli internflyktingar.²⁵

Sedan början av 2007 har stridigheter mellan TFG och den väpnade oppositionen resulterat i att 19 000 civila dödats och att 1,7 miljoner människor tvingats bli internflyktingar.²⁶ Även den svåra torkan på Afrikas horn får tusentals människor att lämna sina hem, antingen för att bli internflyktingar eller för att bege sig till främst Kenya och Etiopien.²⁷ I augusti 2009 var ungefär hälften av Somalias befolkning beroende av nödhjälp och ca 20% av barnen led av akut undernäring. De flesta av dessa befinner sig i södra Somalia.²⁸

Puntland och Somaliland

Säkerhetssituationen i Puntland var länge stabil och området var med somaliska mått mätt tämligen välmående. Under de senaste åren har dock säkerhetssituationen försämrats. Kriminaliteten är ett sätt att försörja sig för såväl personer inom säkerhetstjänsten som arbetslösa ungdomar. Kriminella gäng ägnar sig åt sjöröveri, kidnappning mot lösensumma, vapen- och människosmuggling.

²² United Nations Security Council, Report of the Secretary-General on Somalia pursuant to Security Council resolution 1872 (2009), 2009-10-02, punkt 14 – 16, 23 - 24 (Lifosdok 21585)

²³ Landinfo Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon, Temanotat: Sör-Somalia: Sikkerhetssituasjonen, 16 juni 2009, sid 9 (Lifosdok 20980)

²⁴ Migrationsverket, Somalia – nulägesbeskrivning, 2009-09-21 (Lifosdok 21489)
United Nations Security Council, Report of the Secretary-General on Somalia pursuant to Security Council resolution 1872 (2009), 2009-10-02, punkt 15 (Lifosdok 21585)

²⁵ United Nations Security Council, Report of the Secretary-General on Somalia pursuant to Security Council resolution 1872 (2009), 2009-10-02, punkt 17 - 19 (Lifosdok 21585)

²⁶ Alert Net Reuters, UN: Little pledged aid paid up for Somali security, 2009-10-08
<http://www.alertnet.org/thenews/newsdesk/N08537939.htm>

²⁷ UNHCR Briefing Notes, Thousands return to Mogadishu while more people flee Somalia, 14 April 2009, <http://www.unhcr.org/news/NEWS/49e45a832.html>

²⁸ United Nations Security Council, Report of the Secretary-General on Somalia pursuant to Security Council resolution 1872 (2009), 2009-10-02, punkt 20 (Lifosdok 21585)

Säkerhetssituationen i Somaliland får överlag betraktas som stabil. I regionerna Sool och Sanaag, som såväl Puntland som Somaliland gör anspråk på, har det de senaste åren till och från brutit ut strider mellan dem. I oktober 2008 drabbades såväl Puntland som Somaliland av självmordsbombningar som Al Shabaab tagit på sig ansvaret för.²⁹

1.3 Mänskliga rättigheter – särskilda problemområden

1.3.1 Klanskydd

Klanen är, efter statens kollaps 1991, somaliernas skyddsnät. Klanskyddet har dels en funktion som skydd mot våld samt dels en funktion som socialt skyddsnät.³⁰ Sedvanerätten – *xeer* – består av bilaterala avtal mellan två diya-betalande grupper. En diya-betalande grupp är en underklan som räknar sig som ättlingar till en gemensam anfader fyra till åtta generationer bakåt och består av några hundra till några tusen män. *Diya* är blodskompensation. Det är genom medlemskap i en diya-betalande underklan som en individ har någon politisk eller juridisk status och det är den diyabetalande subklanen som kan ge individen skydd. Klansystemet har en patriarkalisk struktur och kvinnors tillgång till skydd inom klansystemet är beroende av ett manligt nätverk. Kvinnor har traditionellt ingen rätt att delta i möten där ärenden diskuteras och beslutas inom *xeer*.³¹ Individens säkerhet har i Somalia traditionellt hängt samman med klanens förmåga att betala diya och att försvara sig mot angrepp. Klanens styrka påverkar en individs utsatthet i så motto att klansystemet saknar tvångsmekanismer för det fall en stark klan vägrar att följa ett beslut som är till en svagare klans fördel.³²

Minoritetsgrupper står utanför klansystemet men kan knyta an till en klan och genom detta få skydd av klanen. Graden av associering med klanen och

²⁹ Writenet, Somalia: A National and Regional Disaster? A Writenet Report by Ken Menkhaus commissioned by United Nations High Commissioner for Refugees, Emergency and Technical Support Service, april 2009, sid 20 (Lifosdok 20728)

International Crisis Group, Somalia: The Trouble with Puntland, 2009-08-12, sid 1 (Lifosdok 21318)

³⁰ Migrationsverket, Somalia Klanskydd Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, sid 10 (Lifosdok 20642)

³¹ Danish Refugee Council, The predicament of the 'Oday' The role of traditional structures in security, rights, law and development in Somalia, Gundel Joakim, November 2006, sid 6 – 8, 15, 50 (Lifosdok 17557)

Migrationsverket, Somalia Klanskydd Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, sid 13 (Lifosdok 20642)

Udlaendinge Styrelsen, Sikkerheds- og beskyttelsesforhold for minoritetsbefolkninger, kvinder og barn Rapport fra fact finding mission til Nairobi och Eldoret, Kenya 11. – 25. januar 2003, sid 18 (Lifosdok 9430)

³² Landinfo, Konflikt, sikkerhet og klanbeskyttelse i Sør-Somalia, sid 23 (Lifosdok 19738)

Danish Refugee Council, The predicament of the 'Oday' The role of traditional structures in security, rights, law and development in Somalia, Gundel Joakim, November 2006, sid 51 (Lifosdok 17557)

det skydd som kan påräknas varierar. Även svaga klaner och klaner som splittrats kan söka skydd genom starkare klaner i det område de befinner sig.³³

Klansystemets möjlighet att ge skydd mot våld som har en politisk eller ideologisk grund varierar. I förhållande till hot från Al Shabaab fungerar inte klanskyddet. Al Shabaab låter män från samma klan som offret utföra attacken och de uppträder maskerade vilket leder till att gärningsmannen förblir okänd. Detta tillvägagångssätt gör att klanskyddets mekanismer skjuts i sank. Det finns enstaka exempel där en klan lyckats förhandla med Al Shabaab men det är inte möjligt att förutse i vilka situationer detta kan lyckas.³⁴

Klanens förmåga att skydda mot hot från andra islamistiska grupper är beroende av om klanen har kontakter in i den islamistiska gruppen samt hur klanens militära styrka är i förhållande till den islamistiska gruppens militära styrka.³⁵

Information om specifika klaner och underklaner kan hittas i rapporter och klankartor i Lifos.

Södra och centrala Somalia

Det saknas fungerande myndigheter i södra och centrala Somalia. I avsaknad av myndigheter har klanerna givit individen skydd och under en längre tid har en person normalt ansetts vara säker inom personens egen underklans område.³⁶ Situationen har dock förändrats sedan början av januari 2007.

I Mogadishu bedöms klanskyddet generellt sett inte fungera längre. Klanen kan dock i vissa avseenden fortfarande ha inflytande. Det är dock inte möjligt att förutse för vem och i vilka situationer. Det är därför vanskligt att förlita sig på att klanskyddet i Mogadishu fungerar. I andra städer i södra/centrala Somalia varierar klanskyddets styrka beroende av maktförhållandena i staden. I städer där en islamistisk organisation har makten beror tillgången till klanskydd på huruvida individens klan har kontakter i den islamistiska organisationen samt klanens militära styrka jämfört med den islamistiska organisationens militära styrka. I städer där en klan eller klaner har makten samt på landsbygden fungerar klanskyddet om hotet inte har ideologisk eller politisk grund.³⁷

Puntland

³³ Danish Refugee Council, The predicament of the 'Oday' The role of traditional structures in security, rights, law and development in Somalia, Gundel Joakim, November 2006, sid 51 (Lifosdok 17557)

³⁴ Migrationsverket, Somalia Klanskydd Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, sid 23 ff (Lifosdok 20642)

³⁵ Migrationsverket, Somalia Klanskydd Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, sid 23 ff (Lifosdok 20642)

³⁶ Danish Immigration Service, Human rights and security in central and southern Somalia, Joint Danish, Finnish, Norwegian and British fact finding mission to Nairobi, Kenya 7-21 January 2004, mars 2004, sid 11 (Lifosdok 10932)

³⁷ Migrationsverket, Somalia Klanskydd Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, sid 10 ff (Lifosdok 20642)

I Puntland finns såväl lokala administrationer som traditionella konflikt-lösningssmodeller. Traditionella ledare löser upp till 90 % av konflikter och dispyter mellan klaner och beslutar om diya-betalningar i såväl stora som små ärenden.³⁸

Somaliland

I Somaliland finns ett system med tre skikt vari såväl sekulär lag som shari-alagstiftning och xeer ryms. Sharia används huvudsakligen inom familjerät-ten och xeer används i de flesta andra fall. Den sekulära rätten används huvudsakligen för att registrera domar som utfärdats av de äldste inom xeer. Den sekulära domstolen förlorar sin domsrätt då en överenskommelse nås inom xeer. De formella domstolarna inom den seku-lära rätten tar exempelvis fall som involverar gäng utanför klanernas kon-troll och där en överenskommelse inom xeer således inte kan nås.³⁹ Om ett ärende avser en kvinna, och det finns möjlighet att välja om man vill ta ett ärende till en formell domstol eller avgöra det inom xeer, är det mannen som bestämmer var ärendet ska avgöras.⁴⁰

1.3.2 Minoritetsgrupper

Uppgifterna om hur stor del av Somalias befolkning som utgörs av minori-tetsgrupper varierar. Det rör sig om 20 – 30%.⁴¹ Minoritetsgrupper är ut-satta för diskriminering. Sociala normer hindrar exempelvis traditionellt en person från minoritetsgrupp att ingå äktenskap med någon från en klan och möjligheten till jobb begränsas till jobb med låg status och lön.⁴² I väpnade konflikter är minoritetsgrupper extra utsatta, bland annat för att de i mind-re utsträckning än personer från klaner har tillgång till sjukhusvård och mediciner men också för att de står utanför klansystemet.⁴³

³⁸ Migrationsverket, Somalia Klanskydd Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, sid 16 (Lifosdok 20642)

Danish Refugee Council, The predicament of the 'Oday' The role of traditional structures in security, rights, law and development in Somalia, Gundel Joakim, November 2006, sid 22 (Lifosdok 17557)

³⁹ Danish Refugee Council, The predicament of the 'Oday' The role of traditional structures in security, rights, law and development in Somalia, Gundel Joakim, November 2006, sid 20 (Lifosdok 17557)

Migrationsverket, Somalia Klanskydd Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, sid 15 (Lifosdok 20642)

⁴⁰ Danish Refugee Council & Danish Immigration Service, Human rights and security in central and southern Somalia Joint fact-finding mission by the Danish Refugee Council and the Danish Immigration Service 14 – 17 March 2007, augusti 2007, sid 31f (Lifosdok 17037)

⁴¹ U.S. Department of State, 2008 Human Rights Reports: Somalia, 2009-02-25, avsnitt Section 2 d – underrubrik: National/Racial/Ethnic Minorities (Lifosdok 20357)

Home Office UK Border Agency, Country of Origin Information Report Somalia, 3 oktober 2008, punkt 20.30 (Lifosdok 19552)

⁴² Landinfo, Temanotat Konflikt, sikkerhet og klanbeskyttelse i Sør-Somalia, 13 november 2008, Avsnitt 3.9.1 Minoritetenes situasjon, sid 19 (Lifosdok 19738)

⁴³ Danish Refugee Council & Danish Immigration Service, Human rights and security in central and southern Somalia Joint fact-finding mission by the Danish Refugee Council and the Danish Immigration Service 14 – 17 March 2007, augusti 2007, sid 20 (Lifosdok 17037)

Minoritetsgrupper står utanför klansystemet men kan trots det inom gruppen ha ett släktsystem som är uppbyggt som klanernas. En minoritetsgrupp kan knyta an till en klan och genom detta få skydd av klanen. Graden av associering med klanen och det skydd som kan påräknas varierar.⁴⁴

Information om specifika minoritetsgrupper kan hittas i rapporter och klankartor i Lifos.

Södra och centrala Somalia

Minoritetsgrupperna är mycket utsatta. De är inte beväpnade eller i vart fall sämre beväpnade än andra grupper.⁴⁵ Frånvaron av lag och ordning har gjort att minoritetsgrupperna i stort sett saknar skydd från klaner vilket minskar möjligheten att få skydd genom xeer.⁴⁶ Det finns dock enskilda personer från minoritetsgrupper som har betydelsefulla positioner.⁴⁷ Det finns också uppgifter om att många minoritetsgrupper har profilerade äldre som kan förhandla om diya, även med klaner.⁴⁸ Det varierar hur det traditionella systemet med att en minoritetsgrupp kan få skydd av den klan som de bor hos och är associerade med fungerar. Vissa minoritetsgrupper kan få ett visst skydd av klan, andra får det inte. Det förekommer att minoritetsgrupper köpslår om skydd av klan. Det kan också förekomma skillnader mellan orter.⁴⁹ Mot bakgrund av minoritetsgruppernas utsatta position i samhället framstår det dock som godtyckligt huruvida en person från en minoritetsgrupp har tillgång till xeer och diya-betalning eller inte. I de fall de har tillgång till xeer måste man beakta att xeer saknar tvångsmedel för det fall en klan vägrar betala vilket leder till att även då minoritetsgrupperna har tillgång till xeer är deras förhandlingsposition svag.

Islamistiska grupper gör inte skillnad på människor efter klan utan anser att alla är lika inför Allah. Minoritetsgrupper accepteras av islamistiska grupper och får del av det skydd som dessa grupper har att ge.⁵⁰

Det förekommer att personer från minoritetsgrupper utsätts för tvångsarbete av klaner, vanligen utan att erhålla någon form av betalning. Personer-

⁴⁴ Danish Refugee Council, The predicament of the 'Oday' The role of traditional structures in security, rights, law and development in Somalia, Gundel Joakim, November 2006, sid 51 (Lifosdok 17557)

⁴⁵ Landinfo, Rapport Sikkerhet og menniskerettighetsforhold i Sør-Somalia, oktober 2007, sid 25 (Lifosdok 17511)

Migrationsverket, Somalia Klanskydd Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, sid 10ff (Lifosdok 20642)

⁴⁶ Landinfo, Temanotat Konflikt, sikkerhet og klanbeskyttelse i Sør-Somalia, 13 november 2008, Avsnitt 3.9.1 Minoritetenes situasjon, sid 19 (Lifosdok 19738)

⁴⁷ Landinfo, Temanotat Konflikt, sikkerhet og klanbeskyttelse i Sør-Somalia, 13 november 2008, Avsnitt 3.9.1 Minoritetenes situasjon, sid 19 (Lifosdok 19738)

⁴⁸ Danish Refugee Council & Danish Immigration Service, Human rights and security in central and southern Somalia Joint fact-finding mission by the Danish Refugee Council and the Danish Immigration Service 14 – 17 March 2007, augusti 2007, sid 19 (Lifosdok 17037)

⁴⁹ Migrationsverket, Somalia Klanskydd Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009, sid 21f (Lifosdok 20642)

⁵⁰ Migrationsverket, Somalia Klanskydd Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009, sid 21f (Lifosdok 20642)

na från minoritetsgrupperna har små möjligheter att motsätta sig tvångsarbetet då detta kan leda till att de dödas.⁵¹

Personer från minoritetsgrupper kan ha pengar och kan om de står i beroendeförhållande till och har skydd av klan äga egendom som de äger sedan tidigare. Dessa hus bebos av någon annan som förmodligen inte betalar hyra. Vid försäljning går en del av intäkterna till den som tvingat sig in och bor i huset. Personer från minoritetsgrupp kan dock inte bygga nytt eller köpa egendom.⁵²

1.3.3 Yttrandefrihet

I södra och centrala Somalia föreskriver Transitional Federal Charter (TFC) yttrandefrihet (freedom of speech and press), liksom även Somalilands konstitution. I Puntlands stadga föreskrivs yttrandefrihet (freedom of press) så länge som lagen respekteras.⁵³ Brott mot yttrandefriheten förekommer dock i alla delar av Somalia.

Södra och centrala Somalia

I södra och centrala Somalia är journalister, politiker och hjälparbetare utsatta för dödshot, mord, godtyckliga frihetsberövanden och tortyr. Politiskt motiverat våld har under senare år ökat liksom antalet politiskt motiverade mord.⁵⁴ Det kan räcka med att en person av endera parten i konflikten uppfattas stödja motståndarsidan för att man ska utsättas för hot eller våld.⁵⁵ Såväl inhemsk och internationell personal som arbetar för FN och NGO:er som privatpersoner och organisationer som samarbetar med dessa i Somalia har i allt större grad blivit måltavlor för väpnade grupper.⁵⁶

Al Shabaabs tolerans mot personer som har en annan uppfattning är låg och personer som ger uttryck för ett ställningstagande mot Al Shabaab och dess värderingar hotas med döden. Riskgrupper är

- icke-wahabister samt religiösa ledare och deras barn.
- äldste som inte stöder Al Shabaab.
- personal – även på låg nivå – inom FN, internationella organisationer, NGO eller ambassader.
- personer som associeras med väst, har internationella kontakter eller som kan utländska språk.

⁵¹ Danish Immigration Service, Human rights and security in central and southern Somalia Joint Danish, Finnish, Norwegian and British fact finding mission to Nairobi, Kenya, 7 – 21 January 2004, 2004-03-07, sid 32f (Lifosdok 10932)

U.S. Department of State, 2008 Human Rights Reports: Somalia, 2009-02-25, avsnitt Section 6c. Prohibition of Forced or Compulsory Labor (Lifosdok 20357)

⁵² Migrationsverket, Somalia Klanskydd Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, sid 21f (Lifosdok 20642)

⁵³ U.S. Department of State, 2008 Human Rights Reports: Somalia, 2009-02-25, avsnitt Section 2a Freedom of Speech and Press (Lifosdok 20357)

⁵⁴ United Nations Security Council, Report of the Secretary-General on the situation in Somalia, 17 november 2008, punkt 79 (Lifosdok 19778)

Utrikesdepartementet, Mänskliga rättigheter i Somalia 2007, sid 3f (Lifosdok 18379)

⁵⁵ Human Rights Watch, "So Much to Fear" War Crimes and the Devastation of Somalia, 2008-12-01, sid 38 (Lifosdok 19894)

⁵⁶ United Nations Security Council, Report of the Secretary-General on the situation in Somalia, 17 november 2008, punkt 71 (Lifosdok 19778)

- TFG-anhängare och regeringsmedlemmar.
- AMISOM (Afrikanska Unionens fredsbevarande styrka).
- framstående människor och alla som har förmågan att mobilisera befolkningen.
- journalister.
- affärsmän.
- personer som är nyanlända eller besökare i ett område.
- unga som avböjer rekryteringsförsök.
- personer som nekar att bidra ekonomiskt till Al Shabaab.

Den vanlige medborgaren som har en annan uppfattning hotas dock generellt inte av Al Shabaab. Om den vanlige medborgarens åsikter eller agerande uppmärksammas av Al Shabaab och denne hotas kan detta hot vara lokalt.

Al Shabaab har möjligheten, kapaciteten och motivet att följa efter en individ i hela Somalia, även Puntland och Somaliland. Den som är av högt intresse för Al Shabaab är därför inte säker någonstans i Somalia. Personer med lägre profil som tillhör någon av riskgrupperna kan endast i undantagsfall undkomma hot från Al Shabaab inom Somalia.

Hot från andra islamistiska grupper kan beroende på hotets karaktär vara lokala, regionala eller nationella.⁵⁷

1.3.4 Hotbild vid blandäktenskap

Den sociala acceptansen för blandäktenskap, äktenskap mellan en person från klan och en person från minoritetsgrupp, är låg. På landsbygden accepteras dessa äktenskap generellt sett inte. I städerna är toleransen något högre.⁵⁸

För mera information om äktenskap i allmänhet samt blandäktenskap se avsnitt 2. Familjerätt och andra civilrättsliga frågor.

Södra och centrala Somalia

Det är ovanligt med blandäktenskap. Det förekommer dock ibland, framförallt i städer och internflyktingläger. Personer i blandäktenskap är socialt stigmatiserade. Det anses ge klanen dåligt rykte om en klanmedlem gifter sig med en person från minoritetsgrupp. En faktor som är av betydelse för hur stigmatiserade paret blir är vilken minoritetsgrupp det är frågan om. Exempelvis ses midgan och tumal som låg-kast-grupper. Benadiri hade före inbördeskriget ofta gott ställt ekonomiskt och det var då acceptabelt för en person från klan att gifta sig med en person från benadiri. Andra faktorer som har betydelse för hur stigmatiserade paret blir är personernas välstånd och position samt de enskilda individerna i parets familjers inställning till blandäktenskap. Generellt sett är risken för stigmatisering lägre om det är mannen i blandäktenskapet som kommer från klan. Paret i ett blandäktenskap utsätts för social press och våld förekommer. Hedersmord förefaller

⁵⁷ Migrationsverket, Somalia Klanskydd Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, sid 23 ff (Lifosdok 20642)

⁵⁸ Migrationsverket, Somalia Äktenskap och vårdnad av barn Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, sid 19ff (Lifosdok 20971)

sedan 1990-talet inte förekomma. Den person som ingår ett blandäkenskap kan förskjutas från sin klan och därmed förlora sitt klanskydd. Stigmatiseringen upphör om paret skiljer sig.⁵⁹

1.3.5 Kvinnor

Kvinnans position i somaliska samhället är underordnat mannens, oavsett tillhörighet till klan eller minoritetsgrupp.⁶⁰ Klansystemet har en patriarkalisk struktur och kvinnors tillgång till skydd inom klansystemet är beroende av ett manligt nätverk.⁶¹

Det finns företeelser inom xeer som rör kvinnor och som inte överensstämmer med de mänskliga rättigheterna, exempelvis olika varianter av tvångsäktenskap.⁶² Kvinnor som utsätts för våldtäkt anses vanärade och blir socialt stigmatiserade.⁶³ Inom xeer behandlas våldtäktsbrott så att klannerna förhandlar och kan komma fram till att diya ska betalas till kvinnans familj eller till att kvinnan ska gifta sig med förövaren.⁶⁴ Mord och kroppsskador på kvinnor straffas med halva diya-betalningen jämfört med om ärendet gällt en man.⁶⁵

Kvinnans position varierar med exempelvis familjens sociala status och kvinnans utbildningsnivå.⁶⁶ Kvinnorna har dock i allt större utsträckning blivit socialt och ekonomiskt aktiva.⁶⁷ Kvinnoorganisationer som arbetar för kvinnors lika rättigheter och inflytande i samhället finns i hela Somalia.⁶⁸

⁵⁹ Migrationsverket, Somalia Äktenskap och vårdnad av barn Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, sid 19ff (Lifosdok 20971)

⁶⁰ Utländingsdirektoratet, Somalia - norsk fact-finding-resa till Kenya i april 2002. Information särskilt rörande minoriteters situation samt kvinnor, äktenskapsrutiner och verifiering av dokument, sid 10 (Lifosdok 8428)

⁶¹ Danish Refugee Council, The predicament of the 'Oday' The role of traditional structures in security, rights, law and development in Somalia, Gundel Joakim, November 2006, sid 6, sid 15 samt sid 50 (Lifosdok 17557)

Udlaendinge Styrelsen, Sikkerheds- og beskyttelsesforhold for minoritetsbefolkninger, kvinder og barn Rapport fra fact finding mission til Nairobi och Eldoret , Kenya 11. – 25. januar 2003, sid 18 (Lifosdok 9430)

⁶² Danish Refugee Council, The predicament of the 'Oday' The role of traditional structures in security, rights, law and development in Somalia, Gundel Joakim, November 2006, sid 50 (Lifosdok 17557)

⁶³ Danish Refugee Council Danish Immigration Service, Human Rights and security in central and southern Somalia Joint fact-finding mission by the Danish Refugee Council and the Danish Immigration Service 14-27 March 2007, 2007-08-01, sid 32 f (Lifosdok 17037)

⁶⁴ United Nations Security Council, Report of the Secretary-General on children in armed conflict in Somalia, 30 maj 2008, punkt 34-39, (Lifos dok 18803)

⁶⁵ Udlaendinge Styrelsen, Sikkerheds- og beskyttelsesforhold for minoritetsbefolkninger, kvinder og barn Rapport fra fact finding mission til Nairobi och Eldoret , Kenya 11. – 25. januar 2003, sid 18 (Lifosdok 9430)

⁶⁶ Utländingsdirektoratet, Somalia - norsk fact-finding-resa till Kenya i april 2002. Information särskilt rörande minoriteters situation samt kvinnor, äktenskapsrutiner och verifiering av dokument, sid 10 (Lifosdok 8428)

⁶⁷ Afrol News, Somali women more engaged in decision-making, 2007-01-22, <http://www.afrol.com/articles/10899>

⁶⁸ U.S. Department of State, 2008 Human Rights Reports: Somalia, 2009-02-25, avsnitt Section 5 Discrimination, Societal Abuses, and Trafficking in Persons / Women (Lifosdok 20357)

Södra och centrala Somalia

Våldet mot kvinnor synes att över tid ha ökat. Antalet rapporterade våldtäkter har ökat och inkluderar även gängvåldtäkter. Våldtäkterna är dels en del av krigföringen men det förekommer också våldtäkter utan politiska förtecken på grund av att straffriheten för våld mot kvinnor är mycket utbredd.⁶⁹ Kvinnor och flickor från minoritetsgrupper samt internflyktingar löper större risk att bli våldtagna.⁷⁰

Kvinnor som saknar ett manligt nätverk⁷¹ är utsatta. Traditionellt går ansvaret att skydda kvinnan vidare ut till mer avlägsna män i släktträdet. I praktiken är dock skyddet från mer avlägsna manliga släktingar bristfälligt, framförallt avseende klanens funktion som socialt skyddsnät. Kvinnan kan få skydd mot våld av mera avlägsna manliga släktingar under förutsättning att kvinnan befinner sig på samma geografiska plats som den manlige släktingen samt att hotet om våld är av den karaktären att klanskyddet fungerar (se rubrik klanskydd).⁷²

I områden där Al Shabaab har makten riskerar kvinnor att straffas, vilket också inkluderar att de kvarhålls, om de inte uppfyller kraven för den påbjudna klädkoden. Även andra begränsningar för kvinnor att vistas i de offentliga rummet kommer till uttryck i de områden där Al Shabaab har makten, till exempel måste kvinnor i de Al Shabaab-kontrollerade områdena sitta bak i minibussarna.⁷³

1.3.6 Situationen för barn

Varje barn tillhör faderns familj och klan. Om fadern dör får barnet även fortsättningsvis skydd av faderns klan. Om fadern till ett barn är okänd skyddas barnet av moderns klan.⁷⁴

⁶⁹ Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Preliminary Human Rights Assessment on Somalia, Mission Report, 19 July to 2 August 2008, punkt 22 (Lifosdok 19837)

Danish Refugee Council Danish Immigration Service, Human Rights and security in central and southern Somalia Joint fact-finding mission by the Danish Refugee Council and the Danish Immigration Service 14-27 March 2007, 2007-08-01, sid 32 f (Lifosdok 17037)

⁷⁰ United Nations Security Council, Report of the Secretary-General on the situation in Somalia, 17 november 2008, punkt 78 (Lifosdok 19778)

United Nations General Assembly, Technical Assistance and Capacity-Building Report of the independent expert appointed by the Secretary-General on the situation of human rights in Somalia (Mr Ghanim Alnajjar), 17 mars 2008, punkt 36 (Lifosdok 18275)

⁷¹ Med manligt nätverk avses här att kvinnan saknar make, far, bröder, svärfar och makens bröder.

⁷² Migrationsverket, Somalia Klanskydd Reserapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, sid 17f (Lifosdok 20642)

⁷³ United Nations Security Council, Report of the Secretary General on Somalia pursuant to Security Council Resolution 1872 (2009), 2009-10-02, punkt 24 (Lifosdok 21585)

Landinfo Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon, Respons Somalia: Sårbarhet – minoritetsgrupper, svake klaner og utsatte enkeltpersoner, 2 juni 2009, sid 3 (Lifosdok 20902)

⁷⁴ Migrationsverket, Somalia Klanskydd Reserapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, sid 20 (Lifosdok 20642)

Vad gäller frågor om vårdnad av barn se vidare i avsnitt 2. Familjerätt och andra civilrättsliga förhållanden.

Södra och centrala Somalia

I Somalia betraktas barn över 15 år som vuxna. I den traditionella livsstilen ingår att vuxna förväntas försvara familjens och klanens egendom. Det innebär att det är accepterat att pojkar över 15 år bär vapen och att flickor i samma ålder arbetar för väpnade grupper. Barn, även barn yngre än 15 år, riskerar att tvångsrekryteras till olika väpnade grupper. Särskilt stor risk löper exempelvis övergivna barn och barn som är internflyktingar.⁷⁵

Många barn ansluter sig frivilligt till miliser men det förekommer också tvångsrekrytering från tolv års ålder. Barnen rekryteras till Al Shabaab genom att de hjärntvättas. Barnen, framförallt från fattiga familjer, söks upp av Al Shabaab på platser där barn befinner sig och övertygas med löften om såväl paradiset som pengar och snabb karriär. Det råder oklarhet om huruvida flickor rekryteras till Al Shabaab. U.S. State Department skriver i sin rapport 2009 att Al Shabaab rekryterar såväl pojkar som flickor. Vid Migrationsverkets utredningsresa 2009 var bilden entydig att Al Shabaab endast rekryterar bara pojkar. Den som vill lämna Al Shabaab dödas. Andra islamistiska grupper kan om föräldrarna vill det lämna tillbaka barnet till föräldrarna.⁷⁶

Barn riskerar också att utsättas för andra allvarliga övergrepp som miss-handel och våldtäkt. Tvångsäktenskap i unga år är vanligt och innebär att flickor utsätts för våldtäkt och sexuella övergrepp inom äktenskapet. Övergreppen mot barn utförs med straffrihet av såväl militär och milis som civila.⁷⁷

1.3.7 Könstympning

Uppskattningsvis är 98% av kvinnorna könstympade. De flesta kvinnor har könstympats genom infibulation.⁷⁸ Ingreppet genomförs vanligen när flickorna är mellan fyra och tio år och det förekommer att flickor avlider i samband med ingreppen.⁷⁹ För flickor/kvinnor i diasporan kan ingreppet

⁷⁵ United Nations Security Council, Report of the Secretary-General on children in armed conflict in Somalia, 30 maj 2008, punkt 20-25, 34-39, (Lifos dok 18803)

⁷⁶ Migrationsverket, Somalia Klanskydd Reserapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, sid 21 och 26 (Lifosdok 20642)

U.S. Department of State, 2008 Human Rights Reports: Somalia, 2009-02-25, avsnitt Respect for Human Rights 1g. Use of Excessive Force and Other Abuses in Internal Conflict / Child Soldiers (Lifosdok 20357)

⁷⁷ United Nations Security Council, Report of the Secretary-General on children in armed conflict in Somalia, 30 maj 2008, punkt 20-25, 34-39, (Lifos dok 18803)

⁷⁸ U.S. Department of State, 2008 Human Rights Reports: Somalia, 2009-02-25, avsnitt Section 5 Discrimination, Societal Abuses, and Trafficking in Persons/ Children (Lifosdok 20357)

⁷⁹ Danish Immigration Service, Human rights and security in central and southern Somalia Joint Danish, Finnish, Norwegian and British fact-finding mission to Nairobi, Kenya 7 –21 January 2004, 2004-03-07, sid 33 (Lifosdok 10932)

Utrikesdepartementet, Mänskliga rättigheter i Somalia 2007, 2008-03-27, avsnitt 14. Kvinnors rättigheter (Lifosdok 18379)

Norad, The Norwegian International Effort Against Female Genital Mutilation, juli 2007, Avsnitt 2.1 General Background (Lifosdok 19612)

utföras senare, ända upp i vuxen ålder. Informationen om möjligheten för en förälder att skydda sin dotter mot könsstympning är inte helt samstämmig. För den familj som motsätter sig könsstympning är det svårt att skydda dottern från ingreppet. Andra kvinnliga familjemedlemmar kan i föräldrarnas frånvaro genomföra ingreppet.⁸⁰ Det finns dock äldre rapportering om att om modern i familjen har stöd från sin make, och maken har en position i samhället, kan maken stå mot den övriga familjens önskemål om könsstympning.⁸¹ En manlig familjemedlem som bestämmer sig för att en flicka inte ska könsstympas kan attackeras av andra familjemedlemmar eller klanmedlemmar.⁸² Det förekommer upplysningskampanjer om de psykiska och fysiska skador som könsstympning ger upphov till. Det finns dock inga tecken på att detta skulle ha minskat förekomsten.⁸³

Könsstympning är förbjudet i Somaliland och Puntland, men lagen respekteras inte.⁸⁴

1.3.8 Internflyktingar

Internflyktingar står ofta utan klanskydd och är därför en utsatt grupp. Internflyktingar kan ha ett visst klanskydd om de fortfarande har tillgång till sina äldste eller befinner sig i områden där deras klan finns.⁸⁵ Personer som tillhör en minoritetsgrupp har svårare än personer från klaner att accepteras på nya platser.⁸⁶ Kvinnor och barn som är internflyktingar har en ökad risk att utsättas för våld. Många våldtäkter sker i lägren för internflyktingar.⁸⁷

Södra och centrala Somalia

Några av de människor som lämnat sina hem i Mogadishu sedan januari 2007 har flytt till andra områden i staden men de flesta har lämnat Moga-

⁸⁰ Landinfo Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon, Temanotat Kvinnelig kjønnslemlestelse i Sudan og Somalia, 25 september 2008, sid 13 (Lifosdok 19593)

⁸¹ Danish Immigration Service, Human rights and security in central and southern Somalia Joint Danish, Finnish, Norwegian and British fact finding mission to Nairobi, Kenya 7 – 21 januari 2004, mars 2004, sid 34 (Lifosdok 10932)

⁸² Danish Immigration Service, Human rights and security in central and southern Somalia Joint Danish, Finnish, Norwegian and British fact-finding mission to Nairobi, Kenya 7 – 21 January 2004, 2004-03-07, sid 33 (Lifosdok 10932)

⁸³ Dansk Flyktingehjælp, Somalia, oktober 2008, avsnitt 5.2.3 Omskaering (FGM) (Lifosdok 19843)

⁸⁴ U.S. Department of State, 2008 Human Rights Reports: Somalia, 2009-02-25, avsnitt Section 5 Discrimination, Societal Abuses, and Trafficking in Persons/ Children (Lifosdok 20357)

⁸⁵ Migrationsverket, Somalia Klanskydd Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, sid 22f (Lifosdok 20642)

Writnet independent analysis, Menkhaus, Ken, Somalia: A National and Regional Disaster?, April 2009, sid 14 (Lifosdok 20728)

⁸⁶ Danish Refugee Council & Danish Immigration Service, Human rights and security in central and southern Somalia Joint fact-finding mission by the Danish Refugee Council and the Danish Immigration Service 14 – 27 March 2007, 2007-08-01, sid 20 (Lifosdok 17037)

⁸⁷ United Nations Security Council, Report of the Secretary-General on the situation in Somalia, 17 november 2008, punkt 78 (Lifosdok 19778)

Migrationsverket, Somalia Klanskydd Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, sid 23 (Lifosdok 20642)

dishu. Afgoyekorridoren, vägen mellan Mogadishu och Afgoye 10 – 30 km utanför Mogadishu, är nu en av världens tätast befolkade internflyktingläger. Ytterligare andra har flytt till områden i södra/centrala Somalia eller Puntland som deras klan kommer från. Medelklassen har i stor utsträckning tagit sig till Hargeisa i Somaliland. De rika har tagit sin tillflykt utomlands, exempelvis i Europa.⁸⁸

Klansystemets funktion som socialt skyddsnät, att bistå med mat och tak över huvudet, är generellt sett underminerat. En del internflyktingar som befinner sig i ett område där deras klan dominerar har dock vad gäller möjligheten att få mat kunnat få hjälp genom klansystemet. Detta är mot bakgrund av bland annat torkan samt den världsomspännande finansiella krisen, som medfört att remittancerna minskat, en stor börda för värdsamhället.⁸⁹

Personer som befinner sig i internflyktingläger är i stor omfattning beroende av hjälpsändningar av mat. Miliser på båda sidor i konflikten har hindrat möjligheten att distribuera mat till internflyktingar.⁹⁰ Hårdföra delar inom TFG betraktade internflyktingar som sympatisörer med det väpnade motståndet mot TFG. Vissa hjälpsändningar kommer trots distributionssvårigheterna fram⁹¹ och UNICEF har under 2008 startat skolor för internflyktingar i Afgoye och Mogadishu.⁹²

1.3.9 Sjukvård

I december 2008 examinerades, för första gången på två decennier, 20 läkare från Benadir University i Mogadishu. Det råder i Somalia brist på sjukvårdspersonal och en av svårigheterna för sjukhus och vårdinrättningar är att rekrytera utbildad personal med följden att sjukhus drivs med få läkare eller annan utbildad personal i tjänst.⁹³ Möjligheten för sjukhus och andra vårdinrättningar i Somalia att fungera är bland annat beroende av säkerhetssituationen. Det medför att uppgifter om vilken vård som bedrivs var snabbt kan ändras.

Det finns flera sjukhus i Mogadishu. Röda Korset driver Keysaney i norra Mogadishu och bistår sjukuset i Medina i södra Mogadishu. Båda sjukhusen

⁸⁸ Writnet independent analysis, Menkhaus, Ken, Somalia: A National and Regional Disaster?, April 2009, sid 4 (Lifosdok 20728)

Migrationsverket, Somalia Klanskydd Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, s 22 (Lifosdok 20642)

⁸⁹ Writnet independent analysis, Menkhaus, Ken, Somalia: A National and Regional Disaster?, April 2009, sid 4, 14 (Lifosdok 20728)

Migrationsverket, Somalia Klanskydd Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, sid 10 (Lifosdok 20642)

⁹⁰ US Department of State, 2008 Human Rights Report: Somalia, 25 februari 2009, avsnitt Section 2 Respect for Civil Liberties , Including d. Freedom of Movement , Internally Displaced Persons, Protection of Refugees, and Stateless Persons (Lifosdok 20357)

⁹¹ Writnet independent analysis, Menkhaus, Ken, Somalia: A National and Regional Disaster?, April 2009, sid 6, 14 (Lifosdok 20728)

⁹² United Nations Security Council, Report of the Secretary-General on the Situation in Somalia, 9 mars 2009, punkt 80 (Lifosdok 20490)

⁹³ Medecins sans frontieres, Field News, Jamaame, Somalia: These people have no other place to go, 2009-09-30

<http://doctorswithoutborders.org/publications/alert/article.cfm?id=3974&cat=alert-article>

tar emot patienter oavsett bakgrund, klandillhörighet, politisk hemvist eller religiös uppfattning.⁹⁴ I norra Mogadishu bedriver Läkare utan gränser (MSF) sjukvård som fokuserar på att behandla ”enkla” infektioner som skördar många liv, t ex diarréer och luftvägsinfektioner, tillhandahåller mödravård och behandlar krigsskador.⁹⁵ I juli 2009 tvingades MSF mot bakgrund av säkerhetssituationen stänga vårdinrättningarna i Karan, Abdul Aziz och Balcad i Mogadishu tillsvidare. Sjukhuset i Dayniile i Mogadishu som behandlar krigsskador var dock fortsatt öppet.⁹⁶

Utanför Mogadishu har MSF sjukhus i Jamaame, Kismayo, Afgoye, Jowhar, Beletweyne, men tvingades i juni 2009 stänga ner sin verksamhet i regionen Bakool.⁹⁷ I Kismayo finns sjukhus som tar emot patienter som skadas i stridigheter. I Bay-, Galguduud-, Lower Juba.- och Middle Shabelleregionerna finns vårdinrättningar som kan ge första hjälpen.⁹⁸

Nedan ges en översikt över var behandling finns för vanligen återopade kroniska sjukdomar.

Diabetes: Enligt uppgifter i mars 2009 behandlade MSF diabetes i öppenvård i Dinsoor i regionen Bay.⁹⁹

Epilepsi: I Hargeisa, Somaliland finns möjligheter till behandling och medicinering för epilepsi.¹⁰⁰ Det saknas för närvarande information gällande övriga områden i Somalia.

HIV/AIDS: Behandlingsmöjligheter finns i alla större städer i Somaliland.¹⁰¹ Det saknas för närvarande information gällande övriga områden i Somalia.

Malaria: Enligt uppgifter i mars 2009 behandlade MSF malaria i öppenvård i Diinsoor i regionen Bay och i Marere i regionen Lower Juba.¹⁰² WHO

⁹⁴ ReliefWeb, Latest updates Somalia: ICRC Bulletin No. 03/2009 – Sharp deterioration in humanitarian situation, 29 May 2009

<http://www.reliefweb.int/rw/rwb.nsf/db900SID/JBRN-7SHBM3?OpenDocument>
Internationella Rödakorskommittén (ICRC), Somalia: Civilians plights still worsening, 2009-10-13 <http://www.icrc.org/web/eng/siteeng0.nsf/htmlall/somalia-update-131009?opendocument>

⁹⁵ E-post från Läkare utan gränser, Stockholm, 31 mars 2009

⁹⁶ Medecins sans frontiers, Field News, Somalia: MSF Addresses Critical Needs Amid Violence, 2009-08-27

<http://doctorswithoutborders.org/news/article.cfm?id=3905&cat=field-news>

⁹⁷ Medecins sans frontiers, Field News, Somalia: MSF Addresses Critical Needs Amid Violence, 2009-08-27

<http://doctorswithoutborders.org/news/article.cfm?id=3905&cat=field-news>

⁹⁸ Internationella Rödakorskommittén, Annual Report 2008, avsnitt Somalia

[http://www.icrc.org/Web/Eng/siteeng0.nsf/htmlall/7S7EWQ/\\$FILE/icrc_ar_08_africa.pdf?OpenElement](http://www.icrc.org/Web/Eng/siteeng0.nsf/htmlall/7S7EWQ/$FILE/icrc_ar_08_africa.pdf?OpenElement)

⁹⁹ Medecins sans frontières, Field News MSF in Somalia, updated March 2009

<http://doctorswithoutborders.org/news/country.cfm?id=2267>

¹⁰⁰ Sveriges ambassad i Nairobi, Möjligheterna till vård i Somalia av vissa sjukdomar samt förekomsten av barnhem i Somaliland, 2009-12-18 (Lifosdok 21921)

¹⁰¹ Sveriges ambassad i Nairobi, Möjligheterna till vård i Somalia av vissa sjukdomar samt förekomsten av barnhem i Somaliland, 2009-12-18 (Lifosdok 21921)

bedriver tillsammans med Unicef och internationella NGO:er behandlingsprogram för malaria i hela Somalia. Möjligheten till behandling är bättre i Somaliland och Puntland än i de södra delarna av Somalia.¹⁰³

Njursjukdomar: Behandling för njursjukdomar där dialys är nödvändig är inte möjlig i Somalia vilket inbegriper även Somaliland.¹⁰⁴

Psykisk sjukdom: I Somaliland tas patienter med psykiska besvär emot av Hargeisa Group Hospital i Hargeisa. Det finns även begränsade möjligheter till psykiatrisk vård vid Berbera Hospital.¹⁰⁵ Det saknas för närvarande uppgifter om övriga områden i Somalia.

Tuberkulos: Läkare utan gränser behandlar tuberkulospatienter i Diinsoor i regionen Bay, Marere i regionen Lower Juba, sjukhuset i södra Gaalkacyo samt sjukhuset i norra Gaalkacyo i regionen Mudug.¹⁰⁶ WHO bedriver behandling mot tuberkulos i Somalia. I Somaliland finns 52 Tuberkulos-center som kan erbjuda långsiktig behandling. I södra Somalia finns 37 aktiva tuberkulos-center. Behandlingen vid WHO:s center är gratis.¹⁰⁷

2. Familjerätt och andra civilrättsliga förhållanden

Islamsk familjerätt i Somalia

I islamsk rätt finns olika rättsskolor. I Somalia är *shafi* den dominerande skolan som har influerat xeer. Wahabistiska organisationer, t ex Al Shabaab och Hizbal Islam, följer dock *hanbali*.¹⁰⁸

2.1 Äktenskap och skilsmässa

2.1.1 Äktenskapets ingående

Islamsk familjerätt

¹⁰² Medecins sans frontières, Field News MSF in Somalia, updated March 2009

<http://doctorswithoutborders.org/news/country.cfm?id=2267>

¹⁰³ Sveriges ambassad i Nairobi, Möjligheterna till vård i Somalia av vissa sjukdomar samt förekomsten av barnhem i Somaliland, 2009-12-18 (Lifosdok 21921)

¹⁰⁴ Sveriges ambassad i Nairobi, Möjligheterna till vård i Somalia av vissa sjukdomar samt förekomsten av barnhem i Somaliland, 2009-12-18 (Lifosdok 21921)

¹⁰⁵ Sveriges ambassad i Nairobi, Möjligheterna till vård i Somalia av vissa sjukdomar samt förekomsten av barnhem i Somaliland, 2009-12-18 (Lifosdok 21921)

¹⁰⁶ Medecins sans frontières, Field News, Somalia: MSF Addresses Critical Needs Amid Violence, 2009-08-27

<http://doctorswithoutborders.org/news/article.cfm?id=3905&cat=field-news>

OCHA Somalia, Situation Reports 19 June,

<http://ochaonline.un.org/SituationReports/tabid/2715/language/en-US/Default.aspx>

¹⁰⁷ Sveriges ambassad i Nairobi, Möjligheterna till vård i Somalia av vissa sjukdomar samt förekomsten av barnhem i Somaliland, 2009-12-18 (Lifosdok 21921)

¹⁰⁸ Sveriges ambassad i Nairobi, uppgift 2009-09-29

Inom *shafi* och *hanbali* behövs *wali*, den juridiska vårdnadshavaren/förmyndaren, för att den muslimska kvinnan ska kunna gifta sig¹⁰⁹. *Wali* har också enligt dessa rättsskolor laglig rätt att avtala om äktenskap som ombud för en tidigare ogift muslimsk kvinna.¹¹⁰

Somalia

I södra och centrala Somalia kan flickor/kvinnor gifta sig när de uppnått fertil ålder. Det är inte ålder som avgör om en flicka anses mogen att gifta sig utan hur långt hon har kommit i den fysiska utvecklingen. Män måste vanligen vara minst 22-25 år för att ha råd att gifta sig. En pojke kan vigas när han enligt somalisk uppfattning blivit man vid 15 års ålder.¹¹¹

I Somaliland är myndighetsåldern 18 år men man kan gifta sig från 14 års ålder. Flickor kan gifta sig när de uppnått fertil ålder och är könsstympade. Det är vanligt att flickorna gifter sig med äldre män från t ex diasporan av ekonomiska skäl.¹¹²

Ingående av äktenskap kan ske på olika sätt i Somalia.

Traditionellt kontaktar mannen sin far och de äldste, dvs. de traditionella ledarna inom klanen. De går sedan till kvinnans familj och ber om hennes hand. Mannen kan själv gå till kvinnans familj och be om hennes hand. Kvinnans familj ger därefter tillåtelse till giftermålet. Kvinnans familj begär en summa och avtalet sluts. Kvinnan har inget att säga till om utan det är bara familjerna och de äldste som diskuterar giftermålet. Paret möts första gången på bröllopet. Traditionellt sett gifter sig mannen med den äldsta dottern i familjen. Därefter gifts nästa dotter bort o s v.

Ett annat sätt är att mannen och kvinnan själva kommer överens om giftermålet. De går till mannens familj som genomför förberedelserna genom att kontakta kvinnans familj. *Gabaati*¹¹³, får och getter mm, betalas till kvinnans familj och det bestäms hur stor hemgiften ska vara. Paret går därefter till den lokala schejken som genomför den religiösa ceremonin.¹¹⁴

Ett tredje sätt är de s.k. rymningsäktenskapen. För att räknas som rymningsäktenskap krävs det att paret reser från hemorten och återoppar att inga föräldrar finns i närheten som kan ge sitt tillstånd. Efter vigseln åker paret tillbaka och informerar båda parter familjer. Äktenskapet accepteras normalt inte av familjen men äktenskapen består. Vanligen accepterar familjerna till slut äktenskapet. Det är främst fattiga män som riskerar pro-

¹⁰⁹Oxford Islamic Studies Online, Marriage and divorce - codification, betaltjänst konsulterad 2009-09-30

¹¹⁰Oxford Islamic Studies Online, Guardianship, betaltjänst konsulterad 2009-09-30

¹¹¹Migrationsverket, Somalia Äktenskap samt vårdnad om barn Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, sid 25 (Lifosdok 20971)
Sveriges ambassad i Addis Abeba, Förändringar av traditioner rörande vårdnadsfrågor bland somalier i Etiopien, sid 6 (Lifosdoknr 21146)

¹¹²Migrationsverket, Somalia Äktenskap samt vårdnad om barn Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, sid 25 (Lifosdok 20971)

¹¹³Gabaati är en gåva som den blivande maken och hans familj ger till den blivande brudens familj i samband med att de ber om den blivande brudens hand.

¹¹⁴Migrationsverket, Somalia Äktenskap samt vårdnad om barn Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, sid 10 f (Lifosdok 20971)

blem efter att ha ingått ett rymningsäktenskap¹¹⁵. Anledningen till rymningsäktenskap kan vara att den blivande maken inte har råd eller att brudens far inte godtar den blivande maken. Även underåriga (mellan 15 och 18 år) använder sig av den här möjligheten.

Ett mindre vanligt sätt som lever kvar i vissa områden på landsbygden är att mannen tar en kvinna med våld och rövar bort henne. Paret måste sedan vigas för betraktas som gifta. För att paret ska kunna viga krävs inom islam att kvinnan ger sitt samtycke.¹¹⁶ Det förekommer att en våldtagen kvinna tvingas gifta sig med förövaren.¹¹⁷ Den kvinna som motsätter sig giftermålet kan utsättas för våld och kan uteslutas från det skydd familj eller klan kan ge. Följderna varierar dock mellan stad och landsbygd och med utbildningsnivå. För att undgå ett tvångsäktenskap måste flickan/kvinnan lämna hemmet och för att kunna göra det är hon beroende av släkt eller annat nätverk¹¹⁸

Även hemliga äktenskap förekommer i hela landet och är relativt vanliga. De accepteras normalt om äktenskapet är inom klanen eller med en person från en annan klan. Om föräldrarna inte accepterar vigseln kan den part som kommer från klan förskjutas från sin familj och förlorar då sitt klan-skydd.¹¹⁹

I de södra och centrala delarna av Somalia förekommer numera att mannen och kvinnan kontaktar varandra direkt t.ex. per telefon och internet utan att gå via sina föräldrar. De ungdomar som inte är ekonomiskt beroende av sina föräldrar kan själva bestämma. Tvångsäktenskap är mindre vanligt men på landsbygden är man mer traditionell.

Föräldrarna informeras antingen före eller efter vigseln, vilket beror på den ekonomiska situationen. Nu för tiden gifter man sig fort. En kvinna som är äldre än femton år kan själv prata med män. Giftermål med en äldre kvinna förekommer men då om hon är rik. Föräldrarna har inte alltid möjlighet att närvara vid vigseln.

Hur det blivande paret träffas beror mycket på familjebakgrunden. Vissa familjer låter inte sina döttrar gå ut, men pojkar och flickor kan träffas under normala förhållanden t.ex. i skolan eller på marknaden. Om det är allvar kan pojken komma till flickans hem men inte tvärtom. Det blivande paret får prata med varandra men inte röra varandra. Kyssar är tabu.

Speciellt i städerna i Somaliland är det numera vanligt att mannen och kvinnan är överens. De går därefter till sina familjer för att berätta att de

¹¹⁵ Utländingsdirektoratet, Rapport fra tjenstereise till Kenya 15. – 20. april 2002, sid 12 (Lifosdok 8428)

¹¹⁶ Migrationsverket, Somalia Äktenskap samt vårdnad om barn Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, sid 10 f (Lifosdok 20971)

¹¹⁷ Danish Refugee Council, The predicament of the 'Oday' The role of traditional structures in security, rights, law and development in Somalia, Gundel Joakim, November 2006, avsnitt 4.1 Women and children's rights sid 50 (Lifosdok 17557)

¹¹⁸ Utländingsdirektoratet, Rapport fra tjenstereise till Kenya 15. – 20. april 2002, sid 11 (Lifosdok 8428)

¹¹⁹ Migrationsverket, Somalia Äktenskap samt vårdnad om barn Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, sid 11 (Lifosdok 20971)

vill gifta sig. Det är vanligt att unga numera har relationer i flera år innan de gifter sig. Pojkar och flickor får inte umgås men de träffas i skolan eller på MSN m.m. På landsbygden lever gamla seder och bruk. Klanernas involvering i giftermålet skiljer sig åt och är beroende av parets vilja. Schejken stämmer alltid av med klanerna vad de tycker om det blivande äktenskapet. Tvångsäktenskap förekommer fortfarande. Tidigare var det bra om en kvinna gifte sig med en man från en annan klan. Kvinnan fungerade då som ambassadör för sin klan (fredsäktenskap).

En person från diasporan ses som någon som kan ge försörjning och möjlighet att fly landet. Diasporan har andra äktenskapsvanor. Diasporan har korta, snabba förberedelser inför bröllopet och föräldrarna hjälper till.

Om kvinnan kommer från diasporan kan hon själv resa och även bo hos mannens familj. De kan inte bo tillsammans som man och hustru före nikah (se förklaring nedan under avsnitt 2.1.2 Vigsel). För att kvinnan ska kunna bo hos mannens familj krävs tillåtelse från föräldrarna. Om det är mannen som kommer från diasporan kan han bo hos kvinnans familj om han får godkännande från hennes föräldrar. Kvinnor som bor i Somalia kan inte bo hos den blivande makens familj innan nikah.

Hemgift (meher) är ett krav vid vigseln och inför vigseln bestäms vilken hemgift som ska ges. Schejken måste veta vilken hemgift som ska ges för att viga paret.¹²⁰

Somalier (med ursprung i Somalia) som befinner sig i Etiopien

De traditionella sätten att ingå äktenskap är desamma i Etiopien som i Somalia. Somalierna i Addis Abeba influeras av den etiopiska kulturen, framförallt gäller detta utbildade stadsbor. Men även för icke utbildade stadsbor finns det uppgifter om att det är lättare att avvika från kulturtraditionen när man som flykting lever lösryckt från sin familjesituation.

Ungefär lika stor del av äktenskapen är arrangerade som de där parterna först träffas och sedan frågar föräldrarna om lov. Somalier kan träffa sin potentiella partner i skolan eller grannskapet och unisont komma överens om att fria till varandra. Därefter kontaktas flickans / kvinnans familj och pojken eller mannen i förhållandet får presentera sig och diskutera saken med flickans / kvinnans familj. Med familj menas främst flickans/kvinnans far som i normalfallet är familjeöverhuvud. Familjeöverhuvudet kan säga till pojken / mannen att ta med sig frågan hem och skicka sin far för att diskutera med flickans / kvinnans far. I de fall där föräldrarna är kvar i Somalia måste man försöka informera dem om vigseln men det är inte nödvändigt att föräldrarna kommer till Addis Abeba för att närvara under vigseln.

Det förekommer i stor utsträckning att somalier dejtar på nätet. Det är numera vanligt att ungdomar är vänner länge innan de gifter sig. Det är också mer vanligt förekommande med sex innan äktenskapet. Regeln om att innan förlovning får ingenting intimt ske och att mannen måste gå till kvinnans far och be om hennes hand gäller även i Addis Abeba. Rykten om sex före äktenskapet sprids snabbt. Det är vanligt att de somaliska mödrarna i

¹²⁰ Migrationsverket, Somalia Äktenskap samt vårdnad om barn Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, sid 11 - 19 (Lifosdok 20971)

Addis Abeba å sina söners vägnar håller utkik efter skötsamma flickor / kvinnor i omgivningen som inte är ute sent på kvällarna.

En kvinna kan själv resa till Addis Abeba för att gifta sig men enligt den somaliska kulturen kan hon inte bo i sin framtida makes hus före giftermålet. I Addis Abeba, där somalierna många gånger är på egen hand utan närvarande föräldrar, förekommer det att pojkar och flickor bor tillsammans som vänner eller som pojk- och flickvän, ibland upp till några månader före bröllopet. Det är inte socialt accepterat, men det förekommer i smyg.

Den tilltänktes socioekonomiska status är viktig, framförallt vid arrangerade äktenskap. Diasporans socioekonomiska status är mycket hög vilket i kombination med situationen i Somalia gör att ett giftermål med en person bosatt i diasporan är eftertraktat.

Det är fullt möjligt för en kvinna att gifta sig med en yngre man, och det blir vanligare, men det är skamfyllt. Det är vanligare bland rika kvinnor att gifta sig med yngre män än bland fattiga kvinnor. Europeiska kvinnor har hög socioekonomisk status och därmed ett större handlingsutrymme när de är i Addis Abeba. Det kan då välja yngre män och på så sätt få större makt i förhållandet och mannen får en möjlighet att komma till Europa.¹²¹

2.1.2 Vigsel

Islamsk rätt

Vigseln, *nikah*, är ett avtal som brudgummen ingår med bruden eller brudens juridiska vårdnadshavare/förmyndare. Avtalet kräver ett erbjudande och accepterande av erbjudandet i närvaro av muslimska vittnen, antingen två manliga eller ett manligt och två kvinnliga. Brudgummen förbinder sig att betala hemgift, *meher*, till bruden. Det finns ogiltiga äktenskap, t ex *batal*, när äktenskapet skett med personer som anses vara *maharim*, dvs när det äkta paret är släkt eller på annat sätt närstående på ett sådant sätt att äktenskap inte är tillåtet. Vid brister i äktenskapets ingående, exempelvis om vittnen saknas eller för att bruden är makens femte hustru, kallas detta *fasid*. I vissa fall kan bristerna i ett äktenskap som är *fasid* läkas.¹²²

Somalia

Det finns tre typer av bröllopsceremonier, islamsk, västerländsk och islamsk/traditionell (landsbygden). Normalt har alla klaner någon form av bröllopsceremoni. Det är också vanligt att ceremonin sker på en torsdag, fredag eller lördag.

I södra och centrala Somalia väntar paret traditionellt en period efter *nikah* innan de flyttar ihop. *Nikah* inträffar då makarna officiellt tillkännager att de är äkta makar.¹²³ När de flyttat ihop följer sju dagars smekmånad för oskulder och tre dagar om kvinnan är frånskild. Nu för tiden är det ingen väntetid mellan *nikah* och det att paret flyttar ihop.

¹²¹ Sveriges ambassad i Addis Abeba, Förändringar av traditioner rörande äktenskap bland somalier i Addis Abeba i Etiopien, 2009-11-18, sid 2ff (Lifosdok 21833)

¹²² Oxford Islamic Studies Online, Family Law – Traditional Family Life, betaltjänst konsulterad 2009-10-01

¹²³ Sveriges ambassad i Addis Abeba, Äktenskap i Somalia, 4 juli 2005, (Lifosdok 14447)

Ritualen nikah måste genomföras¹²⁴. Nikah är en helt och hållet islamsk ceremoni och leds av en muslimsk präst, schejk. Ceremonin tar ca 30 minuter eller mindre.¹²⁵ Föräldrar, en representant eller en manlig släkting måste närvara. Den blivande hustrun kan själv, om det inte finns någon manlig företrädare, närvara vid nikah. Den blivande maken ska själv närvara eller ge någon en fullmakt (s.k fullmaktsäktenskap). Det ska även finnas två manliga vittnen som är femton år och är kända som goda muslimer. Schejken som viger paret ska se kvinnans ansikte eller i förekommande fall hennes representants ansikte. Det är vanligt att man hyr lokal för bröllopet och att man filmar under bröllopet. Kvinnan byter inte namn när hon gifter sig.

För att vigseln ska vara giltig krävs att tre villkor är uppfyllda. Hemgiften (meher) ska ha betalats, två vittnen ska närvara vid vigselakten och vittnena och schejken måste veta vad som betalats i hemgift. Vem som helst kan vara bröllopsvittne.

I Somaliland betalas gabaati (saker, pengar, boskap) till alla närvarande vid "förlovningen". Klanerna hjälper till med betalningen till gabaati. Lite av gåvorna betalas tillbaka av artighet till dem som är med vid "förlovningen". Det är endast män från den blivande brudens sida som närvarar. *Yaraad* (brudpris) betalas till flickans familj och delas mellan modern och fadern.

Traditionellt ordnar den blivande makens mor guld och kläder mm till den blivande bruden. Flickans familj väntar i sitt hem på makens familj där de tar emot presenter. Makens familj möblerar det nya parets hus. Brudens mamma kommer med en speciell present som innehåller torkat kött som sytts och knutits in i vitt tyg. Den blivande maken och hans vänner ska öppna den. Ju längre tid det tar att öppna paketet desto bättre.¹²⁶

Somalier (med ursprung i Somalia) som befinner sig i Etiopien

För att vigseln ska betraktas som giltig ska det finnas två vittnen, en schejk som förrättar vigseln och brudgummen måste betala eller i vart fall utfärda ett löfte att i framtiden betala hemgift. Enligt vissa källor krävs att brudens far ska ge sitt samtycke till vigseln samt att det finns representanter från såväl brudens som brudgummens sida under vigseln.

Egentligen ska hemgiften bestå av något som har ekonomiskt värde och pengar och guld är vanligt. Hemgiftens värde beror på mannens ekonomiska möjligheter. Det förekommer att endast en koran ges som hemgift. En fattig man kan också köpa exempelvis kläder till bröllopet.

Normalt har paret en bröllopsfest eller mottagning, men det är inte krav för att vigseln ska vara giltig.¹²⁷

¹²⁴ Migrationsverket, Somalia Äktenskap samt vårdnad om barn Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, sid 17 f (Lifosdok 20971)

¹²⁵ Sveriges ambassad i Addis Abeba, Äktenskap i Somalia, 4 juli 2005 (Lifosdok 14447)

¹²⁶ Migrationsverket, Somalia Äktenskap samt vårdnad om barn Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, sid 17ff (Lifosdok 20971)

¹²⁷ Sveriges ambassad i Addis Abeba, Förändringar av traditioner rörande äktenskap bland somalier i Addis Abeba i Etiopien, 2009-11-18, sid 4ff (Lifosdok 21833)

2.1.3 Bröllopsfest (aros)

Under eller efter nikah bestämmer normalt brudens föräldrar när en bröllopsfest, *aros*, skall äga rum. Mer och mer vanligt blir det att makarna själva bestämmer detta. Denna äger oftast rum kort efter nikah, och många gånger redan samma dag. Undantag att hålla aros kan vara om bruden är förhindrad på grund av låg ålder, studier etc. Att hålla nikah och aros vid separata tillfällen är vanligt om familjernas finansiella situation är god. Vid nikah deltar oftast flera religiösa företrädare och nikah avslutas inte sällan med en lunch bestående av sötsaker, kex och läskedrycker. Efter lunchen samlas gästerna för att lyssna på musik från professionella sångare samt att dansa. Före nikah är parterna traditionellt sett inte tillåtna att ha sexuellt umgänge med varandra. Aros inleds ofta med en lunch och därefter är det vanligt med traditionell dans som kan pågå långt in på natten. Samtliga nära släktingar som föräldrar och syskon deltar normalt, om inte avstånd och den ekonomiska situationen förhindrar detta. Det är också vanligt att även mer avlägsna släktingar deltar samt grannar och vänner. Ofta bjuds sångare in för att underhålla gästerna. Vanligtvis serveras kött, oftast get eller kamel, i olika former med ris samt olika drycker som mjölk och läsk. På eftermiddagen serveras kakor, halwa, kex och läsk. Till aros är det inte ovanligt med flera hundra gäster.¹²⁸

2.1.4 Blandäktenskap¹²⁹

De fem huvudklanerna (issak, hawiye, darood, dir och rahanweyne) i Somalia ingår normalt inte äktenskap med personer tillhöriga minoritetsgrupper boon, gaboye, madiban, muse-dharie och tomal. Dessa minoritetsgrupper förekommer ofta under samlingsnamnet midgan eller nasab-dhiman.¹³⁰

Äktenskap mellan klan och minoritetsgrupper kan dock förekomma ibland, men då i städer och internflyktingläger. I internflyktingläger är alla mycket utsatta och därför försvinner de skillnader som klan och minoritetsgrupp utgör i vanliga fall och människorna i internflyktinglägret upplever sig som lika. På landsbygden är det mycket svårt och ovanligt med blandäktenskap. Ett par i ett blandäktenskap kan flytta till en annan stad, t ex Mogadishu för att lättare accepteras. I diasporan finns det bättre möjligheter för blandäktenskap.

I Somaliland är blandäktenskap mycket ovanliga på grund av traditioner. Sharia och sekulär lag gör ingen skillnad på människor i detta hänseende, men det gör den somaliska traditionen. Klaner och minoritetsgrupper umgås inte. Minoritetsgrupperna håller sig för sig själva vilket även gäller barnen. Om mannen kommer från en minoritetsgrupp kommer kvinnans klan aldrig att acceptera äktenskapet och mannens familj kommer aldrig att gå och fråga om kvinnans hand. Det får mannen själv göra. En kvinna från en klan som gifter sig med en man från en minoritetsgrupp blir socialt utstött, eftersom hon skämt ut klanen och hon förskjuts. Hennes klan kommer aldrig att besöka henne.

¹²⁸ Sveriges ambassad i Addis Abeba, Äktenskap i Somalia, 4 juli 2005 (Lifosdok 14447)

¹²⁹ Med blandäktenskap avses här när en person från klan gifter sig med en person från minoritetsgrupp.

¹³⁰ Sveriges ambassad i Addis Abeba, Äktenskap i Somalia, 4 juli 2005 (Lifosdok 14447)

Den sociala acceptansen för blandäktenskap är låg. På landsbygden accepteras generellt sett inte blandäktenskap. I städerna är toleransen något högre. Personer i blandäktenskap är socialt stigmatiserade. Äktenskap mellan klan och vissa minoritetsgrupper kan lättare tolereras. Det är inte bara en fråga om klan eller minoritetsgrupp utan handlar också om personens välstånd och position i samhället. Ett blandäktenskap där mannen kommer från klan kan lättare tolereras än när kvinnan kommer från klan.

Det faktum att den ena parten befinner sig i diasporan förändrar inte det somaliska samhällets syn på blandäktenskap. Paret lämnar dock ofta Somalia för att bosätta sig i diasporan och där är det lättare att acceptera ett blandäktenskap. När en person från diasporan vill etablera kontakt med en person i Somalia som kan leda till äktenskap behövs ofta hjälp från en släkting eller god vän. Det kan då vara praktiskt svårt för en person från klan i diasporan att etablera kontakt med en person från minoritetsgrupp i Somalia då det krävs att den som förmedlar kontakten har ett öppet sinne för blandäktenskap.

Äktenskap mellan klaner förekommer däremot.

Somaliska kvinnor får inte gifta sig med personer från andra religioner. De måste då fly landet.¹³¹

Somalier (med ursprung i Somalia) som befinner sig i Etiopien

Blandäktenskap är varken socialt accepterat eller vanligt förekommande. Den part som tillhör klan förskjuts från sin familj. Förhandling mellan klanen och minoritetsgruppen kan leda till att parten från klan inte förskjuts. I Addis Abeba förekommer det att blandäktenskap ingås även om föräldrarna motsätter sig äktenskapet. Det finns unga somalier i Addis Abeba som inte bryr sig så mycket om klan. Såväl mannen som kvinnan kan vara den som kommer från klan, men det är vanligare att kvinnan är från klan. Är mannen från minoritetsgrupp rik har han lättare att bli accepterad av kvinnans klan.¹³²

2.1.5 Muslimska äktenskap i Kenya

För muslimska äktenskap som ingås i Kenya gäller sharialag. Det finns inget absolut krav på att ett äktenskap måste registreras utan det anses ingånget när nikah inträffar. Om ett par önskar registrera sitt äktenskap finns det 16 st s.k. kadi-domstolar runt om i Kenya där en registrator har officiell behörighet att registrera ett muslimskt ingånget äktenskap. Vidare finns det tre st s.k. *assistant registrar* som också har behörighet att registrera äktenskap.

I normalfallet infinner sig både mannen och kvinnan tillsammans med två vittnen, ett för kvinnan och ett för mannen, inför registratören, *kadin*. Vittnena kan vara vem som helst, dvs. en förälder, släkting, vän eller någon förbipasserande. Kvinnan i äktenskapet måste dessutom ha sin förmyndare

¹³¹ Migrationsverket, Äktenskap samt vårdnad om barn, Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, sid 19 ff (Lifosdok 20971)

¹³² Sveriges ambassad i Addis Abeba, Förändringar av traditioner rörande äktenskap bland somaier i Addis Abeba i Etiopien, 2009-11-18, sid 12f (Lifosdok 21833)

(*wakil*) med sig som bör vara hennes far, farbror, morbror, bror eller annan nära släkting. I annat fall kan kadin agera som förmyndare. Paret måste vidare kunna identifiera sig med godkända pass eller id-kort. Om en av parterna tidigare har varit gift är det ett krav att den parten skall presentera ett bevis för skilsmässan eller avge en skriftlig sanningsförsäkran under ed, en s.k. affidavit.

Kadin håller en intervju med paret för att försäkra sig om att båda av fri vilja ingått äktenskap, hur mycket hemgift mannen har gett kvinnan, namn på föräldrar etc. Intervjun är tämligen kort och summarisk. Med ovan som bakgrund kan äktenskapet registreras och vigselbevis utfärdas.

I fall där paret ifråga inte kan identifiera sig, t.ex. därför att de är somaliska medborgare och inte har godtagbara dokument för identifiering, gäller, utöver vad som ovan sägs, att makarna måste avge en affidavit (sanningsförsäkran).

Inför affidaviten håller kadin en intervju enligt samma princip som ovan för att försäkra sig om att allt har gått korrekt till. Med affidaviten som grund kan äktenskapet registreras och ett vigselbevis utfärdas. Om den ena parten i äktenskapet inte är närvarande vid registreringen (t.ex. därför att han eller hon befinner sig i Sverige) gäller följande. Den part som inte är närvarande ger en tredje person fullmakt att representera honom eller henne. Fullmakten kan ges till en bror, fadern eller annan släkting. Om den parten som inte närvarar vid registreringen inte har gett fullmakt till någon annan kan äktenskapet inte registreras och inte heller bevis utfärdas. Däremot kan kadin utfärda en affidavit där det framgår att äktenskap har ingåtts etc. Om ett vigselbevis som utfärdas skall verifieras kan detta endast göras av Chief Khadi XX i Mombasa. För äktenskap som registreras tas en avgift ut.¹³³

2.1.6 Skilsmässa

Islamsk rätt

I islamsk rätt finns det olika former av skilsmässa. *Talaq* är skilsmässa som finns i olika former, men gemensamt för dessa former är att mannen ensidigt skiljer sig från kvinnan genom att tre gånger uttala att han förskjuter henne. Skilsmässan är giltig utan kvinnans samtycke eller juridiskt förfarande.¹³⁴ När ett äktenskap upplöses inträder en period, *iddah*, innan kvinnan kan gifta sig med en annan man. Vid skilsmässa varar *iddah* i tre månader och vid makens dödsfall i fyra månader och tio dagar.¹³⁵ Är kvinnan gravid pågår *iddah* fram till förlossningen.¹³⁶

Inom såväl *shafi* som *hanbali* kan kvinnan erhålla skilsmässa genom att ge tillbaka *meher*, hemgiften, eller genom att avsäga sig all rätt till den. Denna form av skilsmässa kallas *khul*. Inom *hanbali* ses villkor (*uhud*) i äkten-

¹³³ Sveriges ambassad i Nairobi, Vigselbevis i familjeåterföreningsärenden (Kenya och Somalia), 20 juli 2006 (Lifosdok 15171)

¹³⁴ Oxford Islamic Studies Online, Family Law – Traditional Family Law, Betaltjänst konsulterad 2009-10-01

¹³⁵ Oxford Islamic Studies Online, Iddah, Betaltjänst konsulterad 2009-10-01

¹³⁶ Schacht, Joseph, An Introduction to Islamic Law, Oxford University Press, 1986, sid 166

skapskontraktet som giltiga såvida de inte är oförenliga med islamsk rätt eller äktenskaps syfte. Den av parterna som har fått de i äktenskapskontraktet uppsatta villkoren brutna har möjlighet att få äktenskapet ogiltigförklarat.¹³⁷

Somalia

Skilsmässa är inte stigmatiserat i Somalia. Många somaliska kvinnor är skilda och under alla omständigheter är det ofta den somaliska kvinnan som är familjeförsörjare. Kvinnorna har sina nätverk. Familjen och grannkvinnorna hjälper varandra så långt det går. Omgifte är heller inget ovanligt.¹³⁸

När det gäller södra och centrala Somalia initieras alltid skilsmässa av maken. En hustru kan indirekt initiera skilsmässa, men maken kan vägra. Kvinnans familj kan tala med maken om hon har blivit illa behandlad av mannen. Om inget händer kan kvinnans familj tala i kvinnans sak. Om kvinnan vill skiljas för att gifta om sig får hon ingen hjälp av familjen. Samhället anser att det alltid är kvinnan som är orsak till skilsmässan. Skilsmässor är ett stadsfenomen.

En franskild kvinna måste vänta i 120 dagar innan hon kan gifta om sig för att vara säker på att hon inte är gravid med sin förre make. Kvinnan kan gifta om sig tidigare om hon menstruerat och är säker på att hon inte är gravid. Regionala skillnader kan dock förekomma. En franskild kvinna föraktas inte av samhället men hennes status försämras. Utomäktenskapliga relationer ger kvinnan dåligt rykte och hon kan på grund av det få svårt att gifta om sig. Det är ovanligt att en franskild kvinna gifter sig med en ogift man.

Kvinnor vars make dör har en sorgetid i fyra månader och tio dagar. Änkor med barn kan välja om de vill stanna hos makens familj för att försörja barnen eller om hon vill välja en ny make, som inte redan har fyra fruar, inom klanen. En änka kan gifta om sig med den avlidne makens bror, *dumaal*. Även en pojke i 15-18 års ålder kan gifta sig med änkan. Syftet är att skydda de faderlösa barnen. Änkan kan också välja att lämna barnen hos makens klan med besöksrätt. Hon kan då gifta om sig med en man från en annan klan. Den avlidne makens familj hjälper till med ekonomiskt underhåll till barnen. En änka utan barn går tillbaka till sin familj. En änking gifter sig med den avlidne hustruns syster, s.k. *higsisiin*.

En franskild kvinna har generellt lätt att gifta om sig, eftersom det är billigare att gifta sig med henne. Vid giftermålet med en franskild kvinna betalas endast hemgift och det behövs inte tillstånd från föräldrarna. Klanerna accepterar inte giftermål mellan en skild kvinna och en ogift man. En franskild kvinna kan dock vara andra, tredje eller fjärde hustrun.

I Somaliland är skilsmässor sällsynta, men börjar bli allt mer vanliga. En skilsmässa sker på mannens initiativ. Mannen kan skilja sig enligt sharia eller xeer. Om kvinnan vill skilja sig gör mannen det svårt för henne. Det

¹³⁷ Oxford Islamic Studies Online, Marriage and Divorce – Divorce, Betaltjänst konsulterad 2009-09-30

¹³⁸ Landinfo, Somalia: Skilte kvinnor, 4 juni 2009 (Lifosdok 20901)

finns tre sätt för henne att få skilsmässa. Dessa är övergrepp med fysiska bevis och vittnen till övergreppen, maken inte försörjer henne samt att hon är övergiven av maken. Då annonseras det efter maken i tidningen och han har trettio dagar på sig att infinna sig till domstol.

En våldtagen kvinna kan generellt sett inte gifta sig. Kvinnan kan välja att åka till en annan del av landet och uppge att hon tidigare varit gift. För att försörja sig kan hon arbeta som hembiträde. Hon kan även tvingas gifta sig med den man som våldtog henne.¹³⁹

Somalier (med ursprung i Somalia) som befinner sig i Etiopien

Klansystemet är fortsatt starkt även om klanen flytt Somalia och befinner sig utomlands, den kan till och med uppfattas som starkare och viktigare i Addis Abeba än den gjorde i Somalia.¹⁴⁰ Klanens betydelse förefaller dock minska bland unga somalier i det lägre inkomstskiktet som inte har sin familj i Addis Abeba.¹⁴¹ Traditionellt är fadern familjens överhuvud, men efter att ha levt en tid i Etiopien har en del kvinnor upptäckt att de inte behöver finna sig i att bli illa behandlade. De har möjlighet att polisanmäla sina män och kan även skilja sig och ta hand om barnen på egen hand.¹⁴²

En skilsmässa är ett faktum om mannen muntligt inför två vittnen förklarar att han skiljer sig från sin hustru. Behövs dokumentation av skilsmässan kan man gå till en shariadomstol och be schejken utfärda ett intyg.¹⁴³ Det stora flertalet somaliska familjer som vistas i Etiopien saknar dock giltiga dokument och har därför inte tillgång till domstolarna.¹⁴⁴ Kvinnor kan indirekt ta initiativ till skilsmässa genom att på olika sätt övertyga mannen att skilja sig. Kvinnan kan också be sin familj om hjälp att förhandla fram en skilsmässa. Beslutet om skilsmässa ligger dock hos mannen.¹⁴⁵

Det är i Addis Abeba fullt möjligt för en fränskild kvinna att gifta om sig då 90 dagar passerat sedan skilsmässan.¹⁴⁶

2.2 Barn - vårdnad och adoption m.m.

¹³⁹ Migrationsverket, Somalia Äktenskap samt vårdnad av barn Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, sid 26ff (Lifosdok 20971)

¹⁴⁰ Sveriges ambassad i Addis Abeba, Förändringar av traditioner rörande vårdnadsfrågor bland somalier i Etiopien, 2009-06-25, sid 6 (Lifosdok 21146)

¹⁴¹ Sveriges ambassad i Addis Abeba, Förändringar av traditioner rörande äktenskap bland somalier i Addis Abeba i Etiopien, 2009-11-18, sid 1ff (Lifosdok 21833)

¹⁴² Sveriges ambassad i Addis Abeba, Förändringar av traditioner rörande vårdnadsfrågor bland somalier i Etiopien, 2009-06-25, sid 6 (Lifosdok 21146)

¹⁴³ Sveriges ambassad i Addis Abeba, Förändringar av traditioner rörande äktenskap bland somalier i Addis Abeba i Etiopien, 2009-11-18, sid 10 (Lifosdok 21833)

¹⁴⁴ Sveriges ambassad i Addis Abeba, Förändringar av traditioner rörande vårdnadsfrågor bland somalier i Etiopien, 2009-06-25, sid 6 (Lifosdok 21146)

¹⁴⁵ Sveriges ambassad i Addis Abeba, Förändringar av traditioner rörande äktenskap bland somalier i Addis Abeba i Etiopien, 2009-11-18, sid 10 (Lifosdok 21833)

¹⁴⁶ Sveriges ambassad i Addis Abeba, Förändringar av traditioner rörande äktenskap bland somalier i Addis Abeba i Etiopien, 2009-11-18, sid 10 (Lifosdok 21833)

2.2.1 Myndighetsålder

I den somaliska kulturen betraktas man som vuxen vid 15 års ålder. När man når denna ålder ses man som Qaan-Gaar, det vill säga ansvarig och klar för vuxenlivet. I Somaliland är den juridiska myndighetsåldern 18 år.¹⁴⁷

2.2.2 Vårdnad

Islamsk familjerätt.

Islamisk familjerätt skiljer på begreppen förmyndarskap/juridisk vårdnadshavare (*wilayah*), och omvårdnad (*hadana*).¹⁴⁸

Hadana – en kvinnas omvårdnad av ett barn

Ansaret för omvårdnaden av ett barn (*hadana*) ligger på modern eller moderns släktingar till dess barnet inte längre är i behov av en kvinnas vård men i behov av manlig auktoritet och disciplin. Huvudreglerna rörande *hadana* är desamma i shafi och hanbali. Det finns skillnader mellan de islamska rättsskolorna, och även inom rättsskolorna, vad gäller den tid som *hadana* fortgår.¹⁴⁹ Den ålder som barnet ska uppnå för att *hadana* ska fortgå är olika i olika rättsskolor och är likaså olika för pojkar och flickor.¹⁵⁰ Spannet inom vilket *hadana* pågår inom sunni är för pojkar mellan sju och tio år och för flickor från nio år eller till de kommer i puberteten. Enligt shafi pågår *hadana* för flickor normalt till sju års ålder. Inom shafi tillförsäkras barnen rätten att vid sju års ålder välja vilken förälder de vill bo hos.¹⁵¹ *Hadana* är en rättighet modern har och inte en skyldighet. Modern förlorar i de flesta fall rätten till *hadana* om hon gifter om sig¹⁵² samt om hon inte kan uppfylla kraven på vårdnad. I dessa fall går *hadana* över till närmaste kvinnliga släkting, i första hand på moderns sida.¹⁵³

Damm – andra fasens (om)vårdnad

När barnet enligt rättsskolan uppnått den ålder att det inte längre behöver en kvinnas omvårdnad övertas omvårdnaden av barnen av fadern/dennes närmaste manliga anhöriga (enligt arvsrättsordning). Denna vårdnadsfas kallas *damm*. Överflyttningen av omvårdnaden från modern (*hadana*) till fadern (*damm*) förklaras med att pojkar behöver manlig disciplin och flickor behöver manligt beskydd i den känsliga åldern som föregår äktenskap.

Wilayah – förmyndarskap / juridisk vårdnadshavare

¹⁴⁷ Migrationsverket, Somalia Äktenskap samt vårdnad av barn Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, sid 25 (Lifosdok 20971)

Landinfo, Somalia: Omsorg for barn og eldre, 2 juni 2009 (Lifosdok 20903)

¹⁴⁸ Oxford Islamic Studies Online, *Hadana och Wilayah*, Betaltjänst konsulterad 2009-09-30

¹⁴⁹ Coulson, N.J., *A history of Islamic Law*, Edinburgh University Press, 1994, sid 96

¹⁵⁰ Schacht, Joseph, *An Introduction to Islamic Law*, Oxford University Press, 1986, sid 167

¹⁵¹ Oxford Islamic Studies Online, *Marriage and Divorce – Child Custody*, Betaltjänst konsulterad 2009-09-30

Coulson, N.J., *A history of Islamic Law*, Edinburgh University Press, 1994, sid 96

¹⁵² Om modern gifter om sig med någon som är *mahram* i förhållande till barnet, dvs som är släkt med barnet på ett sådant sätt att barnet inte tillåts gifta sig med den personen, förlorar inte modern *hadana*.

¹⁵³ Schacht, Joseph, *An introduction to Islamic Law*, Oxford University Press, 1986, sid 167

I de flesta fall inom islamsk rätt är det fadern som är juridisk vårdnadshavare, därefter farfadern eller farbrodern.¹⁵⁴ *Wali* är den juridiska vårdnadshavaren eller en familjemedlem som är utsedd att vara dennes ombud. Huvudreglerna rörande wilayah är desamma inom shafi och hanbali.¹⁵⁵

Somalia

Begreppet *vårdnadshavare* är ett juridiskt begrepp som kräver ett legalt sammanhang för att få betydelse.

Sedan 1991 finns ingen central statsmakt i Somalia. Därefter har xeer och sharia tillämpats. Det är dock oklart när man tillämpar det ena eller det andra. Tillämpas sharia är det ibland oklart vilken rättsskola, *shafi* eller *hanbali*, som tillämpas. Vad som tillämpas kan bero på vem som har makten för tillfället, men även vad de berörda föredrar. Nedan följer information om hur vissa frågor rörande vårdnad om barn hanteras i avsaknad av legala procedurer.

Varje barn tillhör faderns familj och klan. Tillhörigheten till faderns klan består hela livet.

Barn som föds i blandäktenskap där fadern tillhör en minoritetsgrupp kommer att tillhöra minoritetsgruppen. Barnen kan gifta sig som vuxna men ses som tillhörande minoritetsgruppen.¹⁵⁶

2.2.2.1 Vårdnad vid skilsmässa

Oavsett vem som tar hand om barnen tillhör de faderns familj och klan.

I södra och centrala delarna av Somalia beror det på vilka regler, sharia eller xeer, man tillämpar för att veta vem barnet ska bo hos vid en skilsmässa. Enligt sharia ska barn upp till sju års ålder tas om hand av modern och därefter av fadern. Enligt xeer ska däremot flickor tas om hand av modern och pojkar av fadern. En syskonskara kan delas och då får modern välja först. Såväl biologiska som andra barn tas om hand tills de är 15 år.

I Somaliland gäller att barn under sju år bor hos modern. I praktiken är det barnets fars vilja som gäller.¹⁵⁷

Somalier (med ursprung i Somalia) som befinner sig i Etiopien

Vid skilsmässa stannar barnet vanligen hos modern, men det förekommer också att de bor hos sin far. Barnen tillhör dock alltid sin fars klan eller minoritetsgrupp.¹⁵⁸

¹⁵⁴ Oxford Islamic Studies Online, Damm, Guardianship, Hadana, Betaltjänst konsulterad 2009-09-30

¹⁵⁵ Coulson, N.J., A history of Islamic Law, Edinburgh University Press, 1994, sid 96

¹⁵⁶ Migrationsverket, Somalia Äktenskap samt vårdnad av barn Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, sid 29 (Lifosdok 20971)

¹⁵⁷ Migrationsverket, Somalia Äktenskap samt vårdnad av barn Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, sid 29f (Lifosdok 20971)

¹⁵⁸ Sveriges ambassad i Addis Abeba, Förändringar av traditioner rörande äktenskap bland somalier i Addis Abeba i Etiopien, 2009-11-18, sid 12f (Lifosdok 21833)

2.2.2.2 Vårdnad för barn födda utanför äktenskapet

En ogift kvinna döljer graviditeten och börjar efter förlossningen om igen. För att upprätthålla hedern förekommer det att kvinnan försöker dölja graviditeten genom att åka bort den sista tiden före förlossningen. Ibland kommer kvinnan tillbaka efter förlossningen. Om kvinnan väljer att inte komma tillbaka kan hon försörja sig som hembiträde. Hembiträden med denna bakgrund har förlorat sitt klanskydd och får klara sig själva.

Barn som föds utom äktenskap överges eller lämnas till barnhem. Det händer även att barnet dödas. Utomäktenskapliga barn har modern vårdnaden om och de skyddas av moderns klan om de inte har förskjutit modern. Det förekommer att man hittar på ett namn till barnet med utgångspunkt i en påhittad fader som uppges vara någon annanstans eller död.¹⁵⁹

Somalier (med ursprung i Somalia) som befinner sig i Etiopien

Det är vanligt bland de somaliska familjerna att man och hustru lever åtskilda, splittrade till följd av kriget. Det kan innebära att det föds flera utomäktenskapliga somaliska barn i Etiopien.¹⁶⁰ Föräldrar till ogifta kvinnor som föder barn blir mycket upprörda och paret blir vanligen utsatt för fysiskt våld från föräldrarnas sida. De förskjuts, men det nyfödda barnet dödas inte. Det är vanligt att paret gifter sig efter barnets födelse vilket tar bort en del av skammen.

Ett barn vars far inte erkänner barnet och inte gifter sig med modern blir stigmatiserat.¹⁶¹

2.2.2.3 Vårdnad när en av föräldrarna avlider eller försvinner

I normalfallet har modern och fadern tillsammans hand om och beslutar i frågor som rör barnen. Om endera föräldern avlider eller försvinner blir det den andra föräldern som tar hand om barnen. Modern har en svagare position om hon blir ensam med barnen, eftersom hon kan fräntas vårdnaden om barnen av den avlidnes far eller bror.¹⁶²

2.2.3 Korsasho och adoption

Islamsk rätt

Förbudet mot adoption är en tolkning av två verser i koranen (Sura nr. 33, vers 4 och 5). En anledning till förbudet är att man vill behålla blodsbanden och därigenom sitt ursprung. En annan är att ett barn har rätt till sin identitet.¹⁶³

Koranen ger dock föräldralösa barn skydd. Koranen värdesätter de som tar sig an föräldralösa barn i sina hem. Ett föräldralöst barn ska behandlas på

¹⁵⁹ Migrationsverket, Somalia Äktenskap samt vårdnad av barn Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, sid 28 (Lifosdok 20971)

¹⁶⁰ Sveriges ambassad i Addis Abeba, Förändringar av traditioner rörande vårdnadsfrågor bland somalier i Etiopien, avsnitt 2 (Lifosdok 21146)

¹⁶¹ Sveriges ambassad i Addis Abeba, Förändringar av traditioner rörande äktenskap bland somalier i Addis Abeba i Etiopien, 2009-11-18, sid 12f (Lifosdok 21833)

¹⁶² Sveriges ambassad i Addis Abeba, Förändringar av traditioner rörande vårdnadsfrågor bland somalier i Etiopien, sid 2, 2009-06-25 (Lifosdok 21146)

¹⁶³ Oxford Islamic Studies Online, Adoption, Betaltjänst konsulterad 2009-09-30

samma sätt som de biologiska barnen, men har inte samma rättigheter som de. Barnet behåller sitt namn och ärver sin biologiska släkt. Detta kallas för *kafalah*. Den person som tar hand om barnet kallas för *kafil*. Ett barns skydd genom *kafalah* erkänns genom artikel 20 i FN:s barnkonvention.¹⁶⁴

Somalia

Korsasho är den somaliska varianten av *kafalah*. Med *korsasho* menas ett åtagande att frivilligt försörja, utbilda och beskydda ett minderårigt barn på samma sätt som en biologisk förälder skulle ha gjort. Barnet behåller sin fars namn och ärver sin far. Barnet ärver inte sina *korsasho*-föräldrar. Såväl barn vars biologiska föräldrar lever som föräldralösa barn kan tas om hand av *korsasho*-föräldrar. Överenskommelsen mellan de biologiska föräldrarna eller det föräldralösa barnets släkt är som regel muntlig. *Korsasho*-föräldrarna fattar löpande beslut som rör barnets uppfostran, ofta i samförstånd med de biologiska föräldrarna. Barnets biologiska föräldrar har även om barnet uppfostras av *korsasho*-föräldrar den slutgiltiga beslutsrätten över barnets fostran. *Korsasho*-föräldrar till föräldralösa barn fattar alla beslut rörande barnets fostran, men god sed innebär att *korsasho*-föräldrarna håller kontakt med barnets biologiska släkt och låter barnets släktingar besöka barnet. När det gäller hittebarn, där barnets föräldrar och släkt inte är kända, är det *korsasho*-föräldrarna som beslutar i alla frågor som rör barnet. Barnet får sitt namn och sin klan tillhörighet från *korsasho*-familjen men ärver inte sina *korsasho*-föräldrar.

När barn blir föräldralösa diskuterar släkten vem i barnets släkt som är bäst lämpad att ta hand om barnet och bli barnets *korsasho*-förälder. Traditionellt tas barnen om hand på faderns sida vilket fortfarande är vanligt på landsbygden. I städerna förekommer det också att moderns sida av släkten tar hand om föräldralösa barn. Det faktum att man letar efter den bästa lösningen i varje enskilt fall gör att variationerna är många. Beslutet om var barnen ska bo kan omprövas och barnen kan få flytta till en annan släkting.¹⁶⁵ Om det inte finns nära släkt kan turen gå till mer avlägsna släktingar eller till grannen eller någon annan som står familjen/barnen nära. Det kan i praktiken vara en somalier vem som helst som har förmågan att ta hand om barnen.¹⁶⁶ Barnen tillhör oavsett var de bor sin fars familj och klan. *Korsasho*-föräldrar till föräldralösa barn fattar alla beslut rörande barnets fostran, men god sed innebär att *korsasho*-föräldrarna håller kontakt med barnets biologiska släkt och låter dess släktingar besöka barnet.¹⁶⁷

Hur länge ett barn stannar hos *korsasho*-föräldrarna bestäms inte i första hand av deras ålder utan av andra faktorer. Enligt islam kan ett barn stanna hos sin familj oberoende av ålder. Avgörande är i stället barnets förmåga att ta hand om sig själv. När en kvinna gifter sig kan föräldrarnas ansvar upphöra, men det är inte säkert. Om den man hon gifter sig med inte kan försörja henne är det möjligt att föräldraansvaret fortsätter. Ansvaret och fa-

¹⁶⁴ International Social Service (ISS), [Fact Sheet N° 51. Specific case. Kafalah \[Artikel om vårdnadsöverflyttningar enligt islam\]](#) (Lifos 20676)

¹⁶⁵ Migrationsverket, Somalia Äktenskap samt vårdnad av barn Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, sid 32 (Lifosdok 20971)

¹⁶⁶ Sveriges ambassad i Addis Abeba, Förändringar av traditioner rörande vårdnadsfrågor bland somalier i Etiopien, sid 4, 2009-06-25 (Lifosdok 21146)

¹⁶⁷ Migrationsverket, Somalia Äktenskap samt vårdnad av barn Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, sid 32 (Lifosdok 20971)

miljegyenskapen gäller livet ut – oavsett om det gäller biologiska eller icke biologiska barn.¹⁶⁸

I södra och centrala Somalia kan barn vars föräldrar lever ändå uppfostras av far- och morbröder, fastrar och mostrar. De placeras hos någon inom klanen, vanligen inom familjen. Innan man beslutar görs överväganden från fall till fall om vem som är bäst lämpad att ta hand om barnet. Detta gäller både i städerna och på landsbygden. Det finns ingen åldersgräns för när omsorgen upphör.

Korsashoföräldrarna och de biologiska föräldrarna diskuterar vad som är bäst för barnet. Korsashoföräldrarna följer de biologiska föräldrarnas råd gällande barnet. Skulle de ha olika uppfattningar har de biologiska föräldrarna sista ordet. Det finns normalt inga skriftliga överenskommelser. Barnen kan när som helst lämnas tillbaka utan förklaring liksom föräldrarna när som helst kan kräva tillbaka barnen. Barnet behåller sitt namn - det är mycket ovanligt att barnet byter namn.

I Somaliland bor föräldralösa barn hos den rikaste släktingen alternativt hos den släkting som barnet har mest koppling till, t ex moster eller farbror. Överenskommelser görs vartefter. Vissa män godtar inte flera barn i familjen och nekar hustrun att ta hand om en släktings barn. Om båda föräldrarna är döda är det normalt moderns sida av slakten som står för omvårdnaden. Framförallt små barn tas ofta om hand av mammans syster, "second mother". Äldre barn tas om hand av faderns släkt. Föräldralösa barn tas om hand av hela klanen. I städerna är det dock svårt att ta hand om ytterligare personer.

I Somaliland kan endast hittebarn, vars föräldrar är okända, adopteras. Adoptionen görs enligt xeer och fastställs i domstol. Den företeelse som i Somaliland kallas adoption är en i den sekulariserade domstolen fastslagen korsasho och kan inte likställas med det i Sverige rättsliga begreppet adoption där adoptivbarnet rättsligt jämfställs med ett biologiskt barn. Adoptivföräldrarna i Somaliland fattar beslut som rör adoptivbarnet.¹⁶⁹

Somalier (med ursprung i Somalia) som befinner sig i Etiopien

I Addis Abeba är det numer vanligt att somaliska familjer med sitt ursprung i Somalia består av antingen en moder eller en fader som tar hand om barnen. Det är också vanligt att barn bor med korsasho-föräldrar, vanligtvis en släkting. Många somaliska familjer i Addis Abeba har korsasho-barn.

Även barn som föds utomlands bär faderns och farfaderns namn och det vilar ett tyngre ansvar på faderns släkt att ta hand om barnen. De somaliska familjer som kom till Addis Abeba tidigt 1990-tal börjar ta lättare på de somaliska traditionerna och anpassa sig till det etiopiska samhället. Deras

¹⁶⁸ Sveriges ambassad i Addis Abeba, Förändringar av traditioner rörande vårdnadsfrågor bland somalier i Etiopien, sid 6, 2009-06-25 (Lifosdok 21146)

¹⁶⁹ Migrationsverket, Somalia Äktenskap samt vårdnad av barn Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, sid 30 - 33 (Lifosdok 20971)

barn får utbildning och då uppstår en distans till traditioner och klansystem.¹⁷⁰

2.2.4 Föräldralösa barn

Barnhem har traditionellt sett inte varit vanliga i Somalia, eftersom de föräldralösa barnen vanligtvis har tagits om hand av familjen och grannar. Ett barn anses föräldralöst när det saknar biologiskt far eller inte har någon levande biologisk förälder.

I södra och centrala Somalia finns barnhem, exempelvis finns ett i Merka. Det öppnade 1992 med hjälp av en italiensk NGO. Pengar samlas in på lokal nivå, men även affärsmän lämnar bidrag. Det finns viss utbildning på barnhemmen och barnen kan stanna där tills de är i tjugoårsåldern. Många flyttar dessförinnan. De äldre barnen bidrar också till försörjningen. På barnhemmet finns framförallt barn från bantu. Alla är inte föräldralösa, men föräldrarna är för fattiga för att kunna ge dem mat.

I Somaliland sköter staten barnhemmen. Det finns ett barnhem i Hargeisa, men det finns även andra informella barnhem. Arabstaterna ger ett litet understöd till barnhem.

UNICEF uppskattar att det finns 590 000 föräldralösa barn i Somalia. Bara en bråkdel av dessa barn tas om hand av barnhemmen. Övriga barn tas om hand av familjemedlemmar och andra personer.

Barnhemmen har bara ansvar för barn under 15 år. Flickor riskerar att få lämna barnhemmen tidigare, avhängigt av när de kommer upp i puberteten. Flickor på barnhem har tre val: de kan gifta sig, de kan riskera att bli tvungna till ett liv på gatan eller arbeta hos en familj. Det finns ingen organiserad omsorg för barn/ungdomar över 15 år i Somalia.¹⁷¹

I Etiopien finns det inga barnhem för somaliska barn.¹⁷²

2.3 Äldreomsorg

Det finns ingen offentlig äldreomsorg i Somalia och någon sådan har heller aldrig existerat. Det är familjen och klanen som tar hand om sina äldre.

Särskilt de äldre männen har traditionellt sett haft en central roll i det somaliska samhället som rådgivare och medlare både i och utanför familjesfären. Somalier lär sig från barnsben att respektera de äldre. Normen i Somalia är att de vuxna barnen tar hand om de äldre, i gengäld har familjen alltid någon som ser efter barnen när föräldrarna är borta från hemmet.¹⁷³

¹⁷⁰ Sveriges ambassad i Addis Abeba, Förändringar av traditioner rörande vårdnadsfrågor bland somalier i Etiopien, 2009-06-25, sid 6 (Lifosdok 21146)

¹⁷¹ Migrationsverket, Somalia Äktenskap samt vårdnad av barn Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, sid 33 f (Lifosdok 20971) och Landinfo, Somalia: Omsorg för barn og eldre, 2 juni 2009 (Lifosdok 20903)

¹⁷² Sveriges ambassad i Addis Abeba, Förändringar av traditioner rörande vårdnadsfrågor bland somalier i Etiopien, sid 7, 2009-06-25 (Lifosdok 21146)

¹⁷³ Landinfo Utländingsförvaltningens fagenhet for landinformasjon, Respons Somalia: Omsorg for barn och eldre, 2 juni 2009 (Lifosdok 20903)

3. Medborgarskap

Somalia saknar sedan januari 1991 en centralregering. Det är därför oklart vad som nu gäller i medborgarskapshänseende. Migrationsverket saknar vidare sedan december 1988 information om somalisk medborgarskapslagstiftning. Den medborgarskapslagstiftning som gällde före regimens fall i januari 1991 var lag nr. 28 av den 22 december 1962. Lagen är också kompletterad med tillämpningsföreskrifter från den 19 februari 1963.¹⁷⁴

Lagen följer den då gällande italienska modellen enligt vilken somalisk medborgare är var och en som har en somalisk far. Somalisk medborgare kan även den vara som enligt lagens anda genom födelse, språk eller tradition tillhör den somaliska nationen.

Förlust av somaliskt medborgarskap inträder bl. a. om en somalisk medborgare efter bosättning i utlandet frivilligt förvärvar annat medborgarskap. I detta sammanhang förlorar ett minderårigt barn sitt somaliska medborgarskap om fadern gör det.

En utländsk kvinna som gifter sig med en somalisk man förvärvar genom äktenskapet somaliskt medborgarskap och en somalisk kvinna som gifter sig med en utländsk man förlorar sitt medborgarskap om hon genom äktenskapet får mannens medborgarskap.

Eftersom det saknas uppgift om någon ny medborgarskapslagstiftning får de bestämmelser som finns i den ovan angivna lagen fortsatt anses gälla.

4. Identitetshandlingar m.m.

4.1 Inledning

Somalia saknar en fungerande centralregering och det finns inga centrala register över medborgarna i landet. Alla arkiv och regeringskontor förstördes under inbördeskriget och därmed finns inga signerade eller stämplade originalhandlingar att jämföra med.¹⁷⁵

De dokument som utfärdas i Somalia kan i allmänhet anses ha liten auktoritet därför att det saknas myndighetsstruktur i landet.¹⁷⁶ Landinfo, Norges myndighet för insamlande av landinformation, skriver att tillförlitligheten till originaldokument som utfärdats innan 1991, i vissa fall och efter noggrann kontroll, kan fastställas.¹⁷⁷

¹⁷⁴ Bergmann/Ferid Internationales Ehe- und Kindschaftsrecht ,Somalia, lieferung 98 - abgeschlossen am 31. 12. 1988

¹⁷⁵ Landinfo Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon, Report Documents in Somalia and Sudan, 2009-01-05, sid 7 f (Lifosdok 20113)

¹⁷⁶ Sveriges ambassad i Nairobi, Vigselsbevis i familjeåterföreningsärenden (Kenya och Somalia), 2006-07-20 (Lifosdok 15171)

¹⁷⁷ Landinfo, Documents in Somalia and Sudan, 2009-01-05 (Lifosdok 20113)

Somaliland utropade sig självständigt i maj 1991 men erkänns inte av något land i världen. Dokument som är utfärdade i Somaliland anses även de ha liten trovärdighet. Detta beror på brist på rutiner för registreringar, korrup­tion samt att man ofta använder sig av handlingar vars äkthet inte går att kontrollera.¹⁷⁸

4.2 Identitetshandlingar och annan dokumenta­tion

1972 ersatte det somaliska språket italienskan som lingua franca. Innan dess var de flesta dokument som utfärdades skrivna på italienska. Myndig­heterna fortsatte ändå att utfärda dokument på italienska till dess att lagret tog slut, vilket skedde 1975.¹⁷⁹ I norra Somalia (nuvarande Somaliland) ut­färdades dokument på engelska fram till 1973.¹⁸⁰

Somalier använder sig av förnamn. Etniska somalier har inget familjenamn i västerländsk mening utan ett barn namnges efter sin far, farfar, farfarsfar. Ett exempel : Mohamed Moukthar (namn på fader) Ahmad (namn på far­far) Aden (namn på farfars far). På så sätt kan man tydligt identifiera sin familje- och klan­ tillhörighet. En mor kan även ge sitt barn ett epit­et : Mo­hamed-Ghani (Mohamed den rike), Ali-Baché (Ali kungen) eller Barni-Hodan (Barni den lycklige/tursamme).¹⁸¹ Vidare finns inga fastställda reg­ler vad gäller stavning och många somalier stavar därmed sitt namn inkon­sekvent. Vid registrering av somaliska namn bör följande gälla:

- man tar bort C, exempelvis bör Cali ersättas med Ali
- alla förekommande X bör ersättas med H.¹⁸²

Många somalier är analfabeter och man är inte lika noggrann med formali­ter, varken vad gäller namn eller ålder. Få somalier vet exakt hur gamla de är. Både den gregorianska kalendern och den islamiska kalendern används. Den gregorianska används i städerna och den islamiska på landsbygden. Även detta kan skapa förvirring när det gäller att fastställa en persons ål­der.¹⁸³

4.3 Pass

4.3.1 Pass utfärdade före 1991

Före 1991 utfärdades tre typer av somaliska pass : röda diplomatpass, rosa resepass (till regeringsanställda), och blåa hemlandpass. Passen hade en

¹⁷⁸ Landinfo, Documents in Somalia and Sudan, 2009-01-05 (Lifosdok 20113)

¹⁷⁹ Immigration and Refugee Board of Canada, Somalia: Period when Somalia stopped issuing driving licences in the Italian language, 1998-06-01 (informationen hämtad 2009-06-05) <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?page=printdoc&docid=3ae6ac5b4a>

¹⁸⁰ Immigration and Refugee Board of Canada, Somalia: Information on the procedure for the issuing of identity cards, 1994-10-01 (informationen hämtad 2009-06-05) <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?page=printdoc&docid=3ae6acb447>

¹⁸¹ Immigration and Refugee Board of Canada, Somalia Information on the naming of chil­dren, 1991-04-01 (informationen hämtad 2009-06-05) <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?page=printdoc&docid=3ae6ac0848>

¹⁸² Migrationsverket, Stavning av somaliska namn, 2004-01-16 (Lifosdok 10452)

¹⁸³ Landinfo, Documents in Somalia and Sudan, 2009-01-05, sid 8 f (Lifosdok 20113)

giltighetstid på tre år och de var tryckta på somaliska, arabiska och engelska. När passen skulle förnyas infogades nya sidor i passet.¹⁸⁴

UNHCR/ACCORD uppger år 2001 att det enda nationella pass som används i Somalia är det gröna passet som introducerades innan staten kollapsade.¹⁸⁵

Man var tvungen att vara 15 år för att få ett pass utfärdat. Uppgifter från somaliska ambassaden i Washington D.C. 1990 gör gällande att alla somaliska medborgare hade rätt att få ett pass utfärdat. Barn upp till 14 år kunde inkluderas i en förälders pass.¹⁸⁶

4.4 Somaliska handlingars bevisvärde

Somaliska hemlandspass som utfärdats innan januari 1991 kan i vissa fall godtas till styrkande av identitet. Det ska i så fall inte finnas några tveksamheter om passets äkthet och det ska framgå att passet utfärdats på ett behörigt sätt.¹⁸⁷ Somaliska pass som utfärdats eller vars giltighet har förlängts efter den 31 januari 1991 gäller inte som pass vid inresa och vistelse i Sverige.¹⁸⁸ Identitetskort eller andra handlingar har, oavsett om de är utfärdade före januari 1991 eller därefter, i princip inget bevisvärde.

5. Ansökan om asyl

Avsnittet är under utarbetande.

6. Ansökan om uppehållstillstånd

6.1 Allmänt om somaliers ansökan om uppehållstillstånd

6.1.1 Inlämningsställe

Sverige har ingen ambassad i Somalia. Det finns inget uttalat var somaliska medborgare ska lämna in sin ansökan. Av hävd har det blivit att de ansöker i länder runtom Somalia utan att dessa utlandsmyndigheter har fått det uppdraget. Somaliska medborgare ansöker främst i Addis Abeba, Etiopien, men också i Nairobi, Kenya och Kampala, Uganda.

¹⁸⁴ Immigration and Refugee Board of Canada, Somalia: Information regarding the types of passports issued by the Somali Government, 1990-08-01 (informationen hämtad 2009-06-05) <http://www.unhcr.org/refworld/country,,IRBC,,SOM,,3ae6aada47,0.html>

¹⁸⁵ UNHCR/ACCORD, Somalia Country Report. UNHCR/ACCORD: 7th European Country of Origin Information Seminar Berlin 11 –12 June 2001 Final Report, 2001-06-11, sid 146 f (Lifosdok 7459)

¹⁸⁶ Immigration and Refugee Board of Canada, Somalia: Information whether a Somali citizen under the age of 30 can obtain a passport? If so, at what age?, 1990-08-01 (informationen hämtad 2009-06-05) <http://www.unhcr.org/refworld/country,,IRBC,,SOM,,3ae6ab8b58,0.html>

¹⁸⁷ Migrationsverket, Landöversikt Somalia. Medborgarskap, 2004-02-24 (Lifosdok 10761)

¹⁸⁸ SIVFS 1997:14, Statens invandrarverkes föreskrift om giltigheten av somaliska pass, 1997-10-03

7. Ansökan om medborgarskap

7.1 Allmänt om prövning av medborgarskapsärenden rörande somalier

Prövning av somaliska ärenden om svenskt medborgarskap skiljer sig i princip inte från andra nationaliteters medborgarskapsärenden. Det som trots allt utmärker de somaliska ärendena är avsaknaden av en behörig administration, vilket i sin tur påverkar möjligheten att styrka identitet.

7.1.2 Bedömning

Somalia saknar sedan januari 1991 en behörig centraladministration av landet. Pass och identitetshandlingar som utfärdats efter centralregeringens fall i januari 1991 godtas därför inte till styrkande av identitet i ett medborgarskapsärende. Detta gäller även de nya pass och identitetskort som numera utfärdas på en del håll. Somaliska medborgare som vill bli svenska medborgare är av denna anledning oftast tvingade att vänta med sin ansökan till dess de haft hemvist i Sverige i åtta år.

8. Återvändande

8.1 Resa och resehandling

Personer med av/utvisningsbeslut till Somalia kan självmant återvända dit. De flesta av de som hittills har återvänt i Migrationsverkets regi, har rest till Somaliland (Hargeisa) eller till Djibouti för att därifrån på egen hand slutföra resan till Somaliland. Det är även möjligt att ordna resa till Mogadishu.

I ett brev från Somaliland Mission i Sverige daterat den 22 maj 2009¹⁸⁹ bekräftas att myndigheterna i Somaliland inte accepterar att ta emot återvändande personer från andra områden än Somaliland, utan att tillstånd har utfärdats av myndigheter i Somaliland i förväg. Detta innebär att personer som är hemmahörande i södra / centrala Somalia inte kan återsändas till Somaliland.

Det finns inga behöriga myndigheter som kan utfärda en somalisk resehandling. Därför används i huvudsak provisoriskt främlingspass, utfärdat av Migrationsverket (tillståndsenhet), som resehandling vid återvändande till Somalia. I Migrationsverkets utlänningshandbok¹⁹⁰ anges vad som gäller vid utfärdande av främlingspass vid återvändande. Bland annat framgår där att:

¹⁸⁹ Diariernr 13-2009-15772

¹⁹⁰ Migrationsverkets Utlänningshandbok, kapitel 14, sid 10 "Främlingspass vid återvändande"

http://intra.migrationsverket.se/java/viewdoc.jsp?/info/handbok/utl_hand/d/flik1401.pdf

En utlännings utan uppehållstillstånd kan endast undantagsvis beviljas främlingspass. Ett sådant undantag kan vara när en person med avlägsnandebeslut frivilligt vill återvända hem och det bedöms som mycket angeläget att han eller hon får göra det. Alla andra möjligheter att lösa frågan om handlingar för transiteringar och återresa bör i ett sådant fall vara uttömda.

Det är angeläget att det i det provisoriska främlingspasset anges att det endast gäller för en resa/utresa. Personen bör uppmanas att skicka det använda främlingspasset till närmaste svenska beskickning. Därtill är det viktigt att utfärdande enhet på Migrationsverket, efter att personen genomfört sin resa, makulerar passet i Wilma.

8.2 Återetableringsstöd

Somalier som återvänder självant till Somalia har möjlighet att ansöka om och, efter erforderligt beslut i ansökan, erhålla återetableringsstöd i enlighet med "Förordning (SFS 2008:778) om återetableringsstöd för vissa utlänningar". Enligt 6 § i nämnda förordning får 30 000 kronor betalas ut till den som har fyllt 18 år och 15 000 kronor till den som inte har fyllt 18 år. Totalt får utbetalning ske med högst 75 000 kronor per familj.

9. Källförteckning

Afrol News, Somali women more engaged in decision-making, 2007-01-22
<http://www.afrol.com/articles/10899>

Alert Net Reuters, UN: Little Pledged aid paid up for Somalia security, 2009-10-08 <http://www.alertnet.org/thenews/newsdesk/No8537939.htm>

Bergmann/Ferid Internationales Ehe- und Kindschaftsrecht ,Somalia, lieferung 98 - abgeschlossen am 31. 12. 1988

Coulson, N.J., A history of Islamic Law, Edinburgh University Press, 1994

Danish Immigration Service, Human rights and security in central and southern Somalia, Joint Danish, Finish, Norwegian and British fact finding mission to Nairobi, Kenya 7 – 21 January 2004, mars 2004 (Lifosdok 10932)

Danish Refugee Council, The predicament of the 'Oday' The role of traditional structures in security, rights, law and development in Somalia, Gundel Joakim, november 2006 (Lifosdok 17557)

Danish Refugee Council & Danish Immigration Service, Human rights and security in central and southern Somalia Joint fact-finding mission by the Danish Refugee Council and the Danish Immigration Service 14 – 17 March 2007, augusti 2007 (Lifosdok 17037)

Dansk Flyktingehjaelp, Somalia, oktober 2008 (Lifosdok 19843)

Enough, Menkhaus, Ken, A Country in Peril, a Policy Nightmare, september 2008, (Lifosdok 19467)

Garowe Online, Somalia: Al Shabaab seize control of Kismayo after battle, 2009-10-01
http://www.garoweonline.com/artman2/publish/Somalia_27/Somalia_Al_Shabaab_seizes_control_of_Kismayo_after_battle.shtml

Home Office UK Border Agency, Country of Origin Information Report Somalia, 2008-10-03 (Lifosdok 19552)

Home Office UK Border Agency, Country of Origin Information Report Somalia, 2009-07-21 (Lifosdok 21220)

Home Office, UK Border Agency, Operational Guidance Note Somalia, 2008-10-17 (Lifosdok 19551)

Human Rights Watch, Somaliland "Hostage to Peace" Threats to Human Rights and Democracy in Somaliland, 2009-07-30 (Lifosdok 21311)

Human Rights Watch, "So Much to Fear" War Crimes and the Devastation of Somalia 2008-12-01 (Lifosdok 19894)

Immigration and Refugee Board of Canada, Somalia Information on the naming of children, 1991-04-01 <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?page=printdoc&docid=3ae6ac0848>

Immigration and Refugee Board of Canada, Somalia: Information on the procedure for the issuing of identity cards, 1994-10-01
<http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?page=printdoc&docid=3ae6acb447>

Immigration and Refugee Board of Canada, Somalia: Information regarding the types of passports issued by the Somali Government, 1990-08-01
<http://www.unhcr.org/refworld/country,,IRBC,,SOM,,3ae6aada47,o.html>

Immigration and Refugee Board of Canada, Somalia: Information whether a Somali citizen under the age of 30 can obtain a passport? If so, at what age?, 1990-08-01
<http://www.unhcr.org/refworld/country,,IRBC,,SOM,,3ae6ab8b58,o.html>

Immigration and Refugee Board of Canada, Somalia: Period when stopped issuing driving licences in the Italian language, 1998-06-01
<http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?page=printdoc&docid=3ae6ac5b4a>

Institute for Security Studies (ISS), Somalia: Understanding Al Shabaab, 2009-06-03 (Lifosdok 21052)

International Crisis Group, Somalia: The Trouble with Puntland, 2009-08-12 (Lifosdok 21318)

International Social Service (ISS), Fact Sheet No 52. Specific case. Kafalah (Artikel om vårdnadsöverflyttningar enligt islam) (Lifos 20676)

Internationella Rödakorskommittén (ICRC), Annual Report 2008
[http://www.icrc.org/Web/Eng/siteengO.nsf/htmlall/7S7EWQ/\\$FILE/icrc_ar_o8_africa.pdf?OpenElement](http://www.icrc.org/Web/Eng/siteengO.nsf/htmlall/7S7EWQ/$FILE/icrc_ar_o8_africa.pdf?OpenElement)

Internationella Rödakorskommittén (ICRC), Somalia: Civilians plights still worsening, 2009-10-13
<http://www.icrc.org/web/eng/siteengO.nsf/htmlall/somalia-update-131009?opendocument>

IRIN, Analysis: Who is fighting whom in Somalia, 2009-09-02 (Lifosdok 21445) <http://www.irinnews.org/Report.aspx?ReportId=85970>

Landinfo Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon, Rapport Sikkerhet og menniskerettighetsforhold i Sør-Somalia, oktober 2007 (Lifosdok 17511)

Landinfo Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon, Report Documents in Somalia and Sudan, 2009-01-05 (Lifosdok 20113)

Landinfo Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon, Respons Somalia: Omsorg for barn och eldre, 2 juni 2009 (Lifosdok 20903)

Landinfo Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon, Respons Somalia: Skilte kvinner, 2009-06-04 (Lifosdok 20901)

Landinfo Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon, Respons Somalia: Sårbarhet – minoritetsgrupper, svake klaner og utsatte enkeltpersoner, 2009-06-02 (Lifosdok 20902)

Landinfo Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon, Respons Somalia: Vaepnede grupper och rekruttering, 2009-06-19 (Lifosdok 20978)

Landinfo Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon, Temanotat Konflikt, sikkerhet og klanbeskyttelse i Sør-Somalia, 2008-11-13 (Lifosdok 19738)

Landinfo Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon, Temanotat Kvinnelig könnslemlestelse i Sudan og Somalia, 2008-09-25 (Lifosdok 19593)

Landinfo Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon, Temanotat: Sør-Somalia: Sikkerhetssituasjonen, 2009-06-16 (Lifosdok 20980)

Medecins sans frontiers (Läkare utan gränser), Stockholm, e-post till Migrationsverket 2009-03-31

Medecins sans frontières, Field News Jamaame, Somalia: These people have no other place to go, 2009-09-30
<http://doctorswithoutborders.org/publications/alert/article.cfm?id=3974&cat=alert-article>

Medecins sans frontières, Field News Somalia: MSF Addresses Critical Needs Amid Violence, 2009-08-27
<http://doctorswithoutborders.org/news/article.cfm?id=3905&cat=field-news>

Medecins sans frontières, Field News MSF in Somalia, mars 2009
<http://doctorswithoutborders.org/news/country.cfm?id=2267>

Migrationsverket, Landöversikt Somalia. Medborgarskap, 2004-02-24 (Lifosdok 10761)

Migrationsverket, Somalia – nulägesbeskrivning, 2009-09-21 (Lifosdok 21489)

Migrationsverket, Somalia Klanskydd Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, 2009-04-03 (Lifosdok 20642)

Migrationsverket, Somalia Äktenskap och vårdnad av barn Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi (Lifosdok 20971)

Migrationsverket, Stavning av somaliska namn, 2004-01-16 (Lifosdok 10452)

Migrationsverket, Utlänningshandbok

Norad, The Norwegian International Effort Against Female Genital Mutilation, juli 2007 (Lifosdok 19612)

OCHA Somalia, Situation Reports 19 June
<http://ochaonline.un.org/SituationReports/tabid/2715/language/en-US/Default.aspx>

Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Preliminary Human Rights Assessment on Somalia, Mission Report, 19 July to 2 August 2008, 2008-08-02 (Lifosdok 19837)

Oxford Islamic Studies Online, Betaltjänst

Relief Web, Latest updates Somalia: ICRC Bulletin No. 03/2009 – Sharp deterioration in humanitarian situation, 2009-05-29
<http://www.reliefweb.int/rw/rwb.nsf/db900SID/JBRN-7SHBM3?OpenDocument>

Schacht, Joseph, An introduction to Islamic Law, Oxford University Press, 1986

SIVFS 1997:14, Statens invandrarverks föreskrift om giltigheten av somaliska pass, 1997-10-03

Somaliland Mission i Sverige, brev till Migrationsverket 2009-05-22

Sveriges ambassad i Addis Abeba, Förändringar av traditioner rörande vårdnadsfrågor bland somalier i Etiopien, 2009-06-25 (Lifosdok 21146)

Sveriges ambassad i Addis Abeba, Förändringar av traditioner rörande äktenskap bland somalier i Addis Abeba i Etiopien, 2009-11-18 (Lifosdok 21833)

Sveriges ambassad i Addis Abeba, Äktenskap i Somalia, 2005-07-04 (Lifosdok 14447)

Sveriges ambassad i Nairoboi, Den nya somaliska staten Puntland – framsteg, förväntningar och problem, 1998-10-15 (Lifosdok 2855)

Sveriges ambassad i Nairobi, e-post till Migrationsverket 2009-09-29

Sveriges ambassad i Nairobi, Möjligheterna till vård i Somalia av vissa sjukdomar samt förekomsten av barnhem i Somaliland, 2009-12-18 (Lifosdok 21921)

Sveriges ambassad i Nairobi, Somalia i slutet av juli månad 2009, 2009-07-30 (Lifosdok 21432)

Sveriges ambassad i Nairobi, Vigselbevis i familjeåterföreningsärenden (Kenya och Somalia) 2006-07-20 (Lifosdok 15171)

Totalförsvarets forskningsinstitut FOI, Islamist Network in Somalia, 2008-11-01 (Lifosdok 21041)

Udlaendinge Styrelsen, Sikkerheds- og beskyttelseforhold for minoritetsbefolkninger, kvinder og barn Rapport fra fact finding mission til Nairobi och Eldoret, Kenya 11. – 25. januar 2003 (Lifosdok 9430)

UNHCR/ACCORD, Somalia Country Report. UNHCR/ACCORD: 7th European Country of Origin Information Seminar Berlin 11 –12 June 2001 Final Report, 2001-06-11 (Lifosdok 7459)

UNHCR Briefing Notes, Thousands return to Mogadishu while more people flee Somalia, 2009-04-14
<http://www.unhcr.org/news/NEWS/49e45a832.html>

United Nations General Assembly, Technical Assistance and Capacity-Building Report of the independent expert appointed by the Secretary General on the situation of human rights in Somalia (Mr Ghanim Alnajjar), 2008-03-17 (Lifosdok 18275)

United Nations Security Council, Report of the Secretary-General on children in armed conflict in Somalia, 2008-05-30 (Lifosdok 18803)

United Nations Security Council, Report of the Secretary-General on the situation in Somalia, 2008-11-17 (Lifosdok 19778)

United Nations Security Council, Report of the Secretary-General on the Situation in Somalia, 2009-03-09 (Lifosdok 20490)

United Nations Security Council, Report of the Secretary-General on Somalia pursuant to Security Council resolution 1872 (2009), 2009-10-02 (Lifosdok 21585)

United Nations Security Council, Resolution 1744 (2007), 2007-02-21
<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/No7/245/31/PDF/No724531.pdf?OpenElement>

U.S. Department of State, 2008 Human Rights Reports: Somalia, 2009-02-25 (Lifosdok 20357)

Utländingsdirektoratet, Somalia – norsk fact-finding-resa till Kenya i april 2002. Information särskilt rörande minoriteters situation samt kvinnor, äktenskapsrutiner och verifiering av dokument, 2002-04-20 (Lifosdok 8428)

Utrikesdepartementet, Mänskliga rättigheter i Somalia 2007, 2008-03-27 (Lifosdok 18379)

The Long War Journal, Somalia's Shabaab Hizbul Islam seek merger, 2009-07-25
http://www.longwarjournal.org/archives/2009/07/somalias_shabaab_hiz.php

Writenet, Somalia: A National and Regional Disaster? A Writenet Report by Ken Menkhaus commissioned by United Nations High Commissioner for Refugees, Emergency and Technical Support Service, april 2009 (Lifosdok 20728)

10. Bilagor

10.1 Karta över Somalia

Källa: University of Texas

10.2 Klankartor i Lifos

BAFL, Somalia Information Teil I. Wirtschaftliche und soziale Gegebenheiten. [Avsnitt 5: The Somali Clan System], 1999-06-30 (Lifosdok 4101)

Home Office UK Border Agency, Country of Origin Information Report Somalia, 2009-11-13, sid 162 - 166 (Lifosdok 21803)

UNHCR, Genealogical table of Somali clans, 2000-09-01 (Lifosdok 5766)

UNHCR, The Somali Clan System, 1997-01-01, bilaga 1 för var och en av klanerna (Lifosdok 2279)